

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra pedagogiky

**Změna pojetí instituce (např. muzejní činnost) na
instituci vzdělávací**

Bakalářská práce

Autor: **Jan Dostál**

Vedoucí bakalářské práce: prof. Ing. Milan Slavík, CSc.

2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Změna pojetí instituce (např. muzejní činnost) na instituci vzdělávací

vypracoval samostatně a použil jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědom, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědom, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Jsem si vědom, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

.....

(podpis autora)

V dne

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji tímto panu prof. Ing. Milanovi Slavíkovi, CSc., za odborné vedení práce, konzultace, cenné rady a připomínky, které mi při vypracování bakalářské práce poskytl. Mé díky patří i správě státního zámku ve Slatiňanech, kde jsem vykonával odbornou praxi, zkušenosti zde nabyté mi byly velkým námětem pro vytvoření bakalářské práce. Touto cestou bych také rád poděkoval mé rodinně za pomoc a významnou podporu při studiích.

Abstrakt

Práce je zaměřena na problematiku využívání kulturněhistorických institucí v procesu vzdělávání. Pojednává o možnostech spolupráce vzdělávacích institucí a muzeí. Prezentuje názory veřejnosti na zapojení kulturněhistorických institucí do vzdělávací soustavy. V části literární rešerše autor čerpá z listinných i elektronických pramenů, které se věnují dané problematice.

Těžištěm práce je vlastní výzkumné šetření založené na dotazníkové metodě sběru dat. Z analýzy získaných údajů jsou vyvozeny závěry pro realizaci vzdělávacích aktivit v muzeích, možná řešení a závěrem ukázka vzdělávacího programu. Před šetřením byly formulovány tři hypotézy. Po sběru dat následovalo ověření stanovených hypotéz pomocí základních statistických charakteristik.

Ze studovaných literárních pramenů a na základě empirického šetření se potvrdilo, že zájem o využívání kulturněhistorických institucí ke vzdělávacím účelům je výrazný. Další roky realizace a postupného včleňování do vzdělávacího procesu ukážou, zda je tento druh vzdělávání efektivní a přínosný pro oba druhy institucí.

Klíčová slova: vzdělávání, neformální vzdělávání, kulturněhistorické instituce, muzejní pedagogika, didaktické programy

Abstract

This thesis is focused on the use of museums and institutions in the process of education. It describes options for cooperation between educational institutions and cultural institutions. It presents public opinions about implementing museums and institutions into the education system. The author used documentary sources in a literature review.

The focus of the work is an own research survey based on a questionnaire. Possible solutions are formulated on the analysis of the data results for implementation in educational activities, and in the end, a suggested educational programme. Three hypotheses were formulated and then tested by simple statistical procedures.

From the literature resources and also on the basis of an empirical survey, it was declared that the interest about implementing educational activities into museums and other cultural institutions is appreciable.

Key words: Education, informal education, cultural and historical institutions, museum education, educational programs

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Cíl a metodika.....	9
3. Literární rešerše	10
3.1 Vymezení základních pojmů.....	10
3.2 Celoživotní učení	11
3.3 Objektové učení	14
3.4 Kulturně historické dědictví.....	16
3.5 Památky.....	18
3.6 Muzeum.....	23
3.6.1 Sdružování muzeí	24
3.6.2 Smysl dnešních muzeí ve společnosti.....	26
3.6.3 Rozdíl mezi školou a muzeem.....	26
3.6.4 Možnosti edukační činnosti	27
3.7 Předpoklady spolupráce	29
4. Metodika práce	30
4.1 Sběr dat.....	30
4.2 Pravidla tvorby dotazníku	31
4.3 Druhy otázek	32
4.4 Zpracování dat.....	34
5. Vlastní zpracování	34
5.1 Průzkum názoru na možnosti využití kulturně historických institucí v procesu vzdělávání.	34
5.1.1 Úvod.....	35
5.1.2 Vzorek populace	36

5.1.3	Sběr dat	37
5.1.4	Struktura dotazníku	37
5.1.5	Druhy otázek a analýza dat	38
5.1.6	Výsledky šetření	39
6.	Absolvovaná praxe	58
6.1	Vytvoření didaktického programu	59
6.2	Zámecký areál	61
7.	Závěr	62
8.	Seznam použité literatury	64
9.	Přílohy.....	66

1. Úvod

Kulturněhistorické instituce jsou většinou veřejností chápány, jako stálé objekty poskytující službu veřejnosti v podobě svých stálých sbírek. Náhled na tyto instituce se zde budoval již od roku 1948, kdy většina památkových objektů byla znárodněna. Patřily tak všem, nastala otázka, co s nimi bude dál. Naštěstí většina takových institucí byla zachována a prezentována, jako historická sídla, svým návštěvníkům. Péče o kulturněhistorické dědictví je otázkou na dlouhé téma, je pravda, že nepřímo se týká i tématu mé práce. Objekty, které byly zachovány a prezentovány široké veřejnosti, jsou přístupné dodnes. Je nutno dodat, že za více jak 50 let se jejich forma nezměnila. Samozřejmě, jisté změny proběhly a stále probíhají, ale ne tolik zásadní. Za dlouhou dobu péče o kulturněhistorické dědictví a její prezentaci se vyvinuly nové směry, jež vedou prezentaci památek i samotnou historii novou cestou.

V současné době se v celé Evropě hovoří o „učící se společnosti“, o době, která nutí populaci neustále se vzdělávat. Edukační procesy se stávají jakousi nutností i ve sférách, kde dříve o nich nikdo ani neuvažoval. Prezentace sbírek kulturněhistorického dědictví má ke vzdělávání velmi blízko. Najdeme zde i četné společné znaky, jako poznávání, předávání informací či učení novým, někdy i starým, věcem. Ač bychom našli i více společných znaků vzdělávacích a kulturněhistorických institucí, ve své struktuře, řízení a organizaci se diagonálně liší. Velkým pozitivem společného tématu je, že o problematice vzdělávání na kulturněhistorických institucích se již mluví, ba dokonce se začínají podobné aktivity realizovat. Ve vzdělávací oblasti se jedná prozatím o zrození aktivit vedoucí k edukačnímu procesu na památkových objektech. Odborná veřejnost si je velmi dobře vědoma velkého potenciálu ke vzdělávání, který tyto instituce nabízejí. Propojením mechanismů vzdělávání (škol) a kulturněhistorického dědictví by mohlo vést ke zkvalitnění výuky žáků, ke zvýšení zájmů o kulturněhistorické dědictví a jeho přirozenou ochranu. Možnosti využití kulturněhistorického dědictví ke vzdělávání, ať už přímého nebo nepřímého, jsou velké a otevřené k diskusi. Je pravdou, že by se neměl měnit základní princip ani účel zmiňovaných institucí, jejich svrchovanost nesmí být nikdy narušena na úkor té druhé.

Realizace vzdělávacích aktivit prostřednictvím kulturněhistorického dědictví by měla fungovat tak, aby splňovala představy obou institucí. Naplňování pedagogických cílů je hlavním předmětem vzdělávacího procesu. Pokud by mělo dojít k propojení institucí muzeí a škol, sbírky by musely být prezentovány tak, aby plnily i stanovené pedagogické cíle. Propojení spolupráce není pouze o „domluvě“ dvou institucí, nýbrž se jedná o systematickou realizaci aktivit vedoucí k naplňování stanovených cílů. Prezentaci sbírek většinou nevytvářejí pedagogičtí pracovníci, ale pracovníci muzeí, kteří dbají spíše na odbornou stránku věci. I ta musí být zachována, jelikož muzea tu jsou od toho, aby podávala co nejpřesnější odborné informace. Tvorba vzdělávacích aktivit v kulturněhistorických institucích vyžaduje spolupráci ještě před započítím samotné realizace. Je důležité si uvědomit, že každá strana má svůj hlavní záměr činnosti, který nesmí být narušen.

Možnosti změny pojetí instituce zde jsou, stačí je poodhalit a poukázat na ně ve správném světle. Má práce je zaměřena na zkoumání názoru veřejnosti v problematice včleňování edukačních procesů do památek či muzeí, dále na cestu, kterou by se spolupráce mezi školou a například muzeem mohla ubírat.

2. Cíl a metodika

Cílem práce je poukázat na možnosti využití kulturněhistorických institucí v procesu vzdělávání. Předložená práce mapuje názory populace na aktivity vedoucí k edukaci prostřednictvím památkových objektů. Podobné aktivity nejsou v Evropě ojedinělé a v České republice se již na několika objektech realizují. Za edukační aktivity lze považovat například i výstavu či divadelní představení. Ve vlastním šetření formou dotazníku budou dotazováni respondenti z řad návštěvníků památkových objektů. Bude sledován jejich názor na propojení dvou na první pohled zcela odlišných institucí. V zájmu zkoumání budou i zkušenosti respondentů s edukačními aktivitami na památkových objektech.

V první části práce budu zkoumat prameny informací k dané tématice. Z pramenů budou vybrána témata týkající se přímo dané problematiky, následně je můžeme porovnat se získanými daty z vlastního šetření. Zpracování získaných dat bude probíhat prostřednictvím software Microsoft Excel. Po analýze výsledků budou

závěry podrobeny diskusi. Z dotazníkových dat bude možno stanovit, zda respondenti mají o vzdělávání na kulturněhistorických institucích zájem. Závěry mohou sloužit i jako námět pro vytvoření edukačního prostředí na konkrétních památkových objektech. Pro případné využití lze stanovit a následně otestovat několik hypotéz. Hypotézy budou po analýze výsledku potvrzeny nebo vyvráceny.

H₁: Neexistuje žádná prokazatelná vzájemnost mezi věkem respondenta a zájmem o edukační proces na kulturněhistorických institucích.

H_{1A} : Existuje jistá prokazatelná vzájemnost mezi věkem respondenta a zájmem o edukační proces na kulturněhistorických institucích.

H₂: Neexistuje žádná prokazatelná vzájemnost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a kvantitou návštěvnosti kulturněhistorických institucí.

H_{2A}:Existuje jistá prokazatelná vzájemnost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a kvantitou návštěvnosti kulturněhistorických institucí.

H₃: Většina populace by měla zájem o propojení kulturněhistorických institucí a vzdělávacího procesu.

H_{3A} : Většina populace by neměla zájem o propojení kulturněhistorických institucí a vzdělávacího procesu.

3. Literární rešerše

3.1 Vymezení základních pojmů

Jak název napovídá, v bakalářské práci se budu věnovat spolupráci dvou - na první pohled odlišných - institucí. Jednou z nich je instituce představující kulturně historické dědictví (muzea, galerie, hrady a zámky,...). Typ těchto institucí je veřejnosti velmi dobře znám, často využíván a brán na zřetel v oblasti archivní a prezentační. V bakalářské práci se nebudu zajímat o klasické pojetí kulturněhistorických institucí, ale mou snahou bude poukázat na možnosti využití muzeí, zámků, hradů či galerií k činnosti, zatím ne moc objevené, a to v činnosti vzdělávací. Myšlenka ukázat muzea a jiné kulturněhistorické objekty ve světle vzdělávání není v naší společnosti nová, ovšem zatím není hojně aplikovaná. Na

začátku jsem zmínil spolupráci dvou institucí. Druhou zastoupenou stranou jsou instituce ryze vzdělávací, tedy školy na všech úrovních.

Abychom došli v praktické části k jistému závěru, je zapotřebí v části první jasně definovat termíny, které budou v práci použity, či problematiku, která se jí bezprostředně dotýká. Následující část je zaměřena na identifikaci pojmů, bez jejichž znalosti by orientace v dané problematice byla obtížná, ba dokonce nemožná. Jednotlivé pojmy a okruhy mezi sebou mají jistou spojitost, což nám v pochopení bližších souvislostí poskytuje jistou výhodu.

3.2 Celoživotní učení

Uvažujeme-li o jakémkoliv vzdělávání, měli bychom se i orientovat v systému vzdělávací soustavy. V dnešní společnosti se již nemluví o vzdělávání výhradně v rámci školy a školského systému, ale ukazuje se, že vzdělávání zasahuje prakticky do všech sfér všedního života. Nekončí tedy ukončením povinné školní docházky, ale je vyhledáváno i následně po zapojení jedince do pracovního cyklu. Tento fakt byl dříve neobvyklým, jelikož se většina lidí po ukončení svého formálního vzdělávání a nástupu do práce, již nikdy více do vzdělávacího procesu nezapojila. Je dlužno říci, že důvodem pro tento „pozitivní“ posun je i doba, ve které žijeme. V minulém století nebyla nutnost, aby se jedinec dovzdělával, či dokonce svou kvalifikaci k uplatnění na pracovním trhu měnil. Pro všechny jmenované a jistě mnoho dalších okolností už dnes není společnosti cizí termín celoživotního vzdělávání, potažmo učení.

Celoživotní učení je v rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady EU č. 170/2006/ES ze dne 15. Listopadu 2006 definováno jako „veškeré všeobecné vzdělávání, odborné vzdělávání a odborná příprava, neformální vzdělávání a informální vzdělávání v průběhu života, jejichž výsledkem je zdokonalení znalostí, dovedností a schopností v osobní, občanské, sociální nebo se zaměstnáním související perspektivě.“ Celoživotní učení tedy zahrnuje všechny vykonávané vzdělávací aktivity v průběhu celého života. Je zpřístupněno všem bez rozdílu věku. Zahrnuje v sobě jak formální vzdělávání (školské) se všemi specifiky, tak i neformální (mimoškolské) vzdělávání, jež není organizováno prostřednictvím instituce školy. Má poskytovat vzdělávání, které napomáhá k rozvoji osobnosti,

kultivovanosti osobnosti a jeho vyšším uplatnění na trhu práce. Umožňuje nejen lineární průchod vzdělávacím systémem, ale klade důraz i na propojení vzdělávání s prací. Obecně můžeme říci, že celoživotní učení přispívá k vyšší kvalitě života. V dnešní době se celoživotní učení stává nezbytnou součástí osobního i profesního života. Má velký vliv na uplatnění na trhu práce. Celoživotní učení je chápáno i jako reakce na měnící se podmínky ekonomiky, techniky a společnosti. Adaptace na tyto změny se stává předpokladem pro trvalý rozvoj osobnosti. Celoživotní učení zahrnuje formální, neformální a informální vzdělávání/učení. (Veteška, 2006)

Jak je výše uvedeno, celoživotní učení zahrnuje všechny tři oblasti, tedy formální, neformální a informální vzdělávání. V průběhu života se můžeme setkat, a většinou i setkáváme, se všemi formami vzdělávání.

Formální vzdělávání

Formální vzdělávání v sobě zahrnuje veškeré vzdělávání, které je řízeno danou institucí (např. škola). Má jasně dané cíle, obsah i prostředky, které jsou právně zakotveny. Vzdělávání probíhá v určitých stupních (základní škola, učiliště, střední škola, vysoká škola aj.) Po úspěšném dokončení procesu vzdělávání absolvent obdrží certifikát (vysvědčení, diplom,...). Pedagogický slovník mluví o formálním vzdělávání, „jako o vzdělávání, které se realizuje ve vzdělávacích institucích (školách), jejichž funkce, cíle, obsah, prostředky a způsoby hodnocení jsou definovány a legislativně vymezeny. Reflektuje politické, ekonomické, sociální a kulturní potřeby společnosti a vzdělávací tradici. Probíhá ve stanoveném čase a formách. Zahrnuje na sebe navazující vzdělávací stupně a typy, které jsou určeny celé populaci nebo určitým skupinám populace.“(Průcha a kol., 1995, str. 69) Formální vzdělávání je většině populace velmi dobře známé, jelikož ho absolvujeme formou povinné školní docházky. Druhou oblastí, kde je vzdělávání realizováno, je vzdělávání neformální.

Neformální vzdělávání

Neformální vzdělávání je realizováno mimo formální rámec vzdělávání. Zaměřuje se na vybrané skupiny populace, kterým nabízí určité oblasti vzdělávání. Jedná se hlavně o zájmové skupiny, tedy společnost, která se dobrovolně chce vzdělávat v určité oblasti. Většina institucí vystavují vlastní osvědčení o absolvování

daného kurzu, ovšem tato osvědčení nejsou srovnatelná s výstupem z formálního vzdělávání. Průcha definuje tuto oblast vzdělávání, „jež je organizované, systematické vzdělávání, realizované mimo formální – vzdělávací systém. Poskytuje vzdělání pro určité skupiny populace, dospělé i děti ve vybraných typech, formách a obsahových oblastech a je organizováno různými institucemi (např. podniky, nadacemi, **kulturními zařízeními**, kluby i školami). Zahrnuje programy funkční gramotnosti pro dospělé, zdravotní výchovu, plánování rodičovství, rekvalifikační kurzy, kurzy ovládnání počítače apod.“(Průcha a kol., 1995, str. 130) Pro předkládanou bakalářskou práci je důležité, že i fundovaná definice z pedagogického slovníku připouští realizaci vzdělávání v kulturních zařízeních.

Informální vzdělávání

Informální vzdělávání je někdy i neuvědomované vzdělávání, které probíhá po celý život. Je to proces získávání dovedností, zkušeností a vědomostí, který trvá od začátku do konce života. Není nijak organizované. Pro přesnou definici nahlédněme opět do pedagogického slovníku. „ Informální vzdělávání je celoživotní proces získávání znalostí, osvojování dovedností a postojů z každodenních zkušeností, z prostředí a kontaktů s jinými lidmi. Probíhá v rodině,

mezi vrstevníky, v práci, ve volném čase, při cestování, čtení knih a časopisů, při poslechu rozhlasu, sledování televize, při návštěvě výstav, divadel a kin. Je neorganizované, nesystematické a institucionálně nekoordinované. Je součástí – celoživotního vzdělávání lidí včetně těch, kteří dosáhli vysokého stupně – formálního vzdělání.“(Průcha a kol., 1995, str. 85)

V dnešní době je celoživotní vzdělávání často skloňovaným pojmem, a to hlavně na Evropské půdě. Evropská politika vychází z koncepce celoživotního vzdělávání, která je přiblížena v dokumentu Memorandum o celoživotním vzdělávání. Tradiční pojetí vzdělávání je primárně zaměřeno na vzdělávání dětí a mládeže, které je organizované formou školského systému. V uvedeném memorandu se ovšem dočteme, že za cílové skupiny vzdělávání se považují všechny věkové skupiny, tedy nejen děti a mládež, ale i dospělí či senioři. Česká republika, člen evropské unie, se snaží navázat na evropskou koncepci. Své postoje, plány a cíle specifikuje v Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice.

Za důležité strategie v rozvoji celoživotního vzdělávání považuje program „Uspokojovat a vyvolávat vzdělávací potřeby dětí, mládeže a dospělých odpovídajícím zvyšováním kapacit ve školách a dalších vzdělávacích institucích tak, aby byla zajištěna dostupnost všech úrovní vzdělávání a poskytována příležitost k maximálnímu rozvoji různorodých schopností všem jedincům v průběhu celého života v souladu s principem spravedlivosti a využívání talentů. Cílem je, aby se každý v průběhu celého svého života mohl stát kdykoliv účastníkem vzdělávání, a aby školská soustava byla horizontálně a vertikálně prostupná s napojením na své další součásti. Tak by každý mohl pokračovat ve svém vzdělávání tam, kde dříve přestal. Důležité je nebránit tomuto procesu z formálních nebo organizačních důvodů.“ (Národní program rozvoje vzdělávání, 2001, str. 89)

Přestává také platit klasický model tradičního vzdělávání, který chápe vzdělávání pouze jako činnost prováděnou skrze školu jako instituci. Dle výše uvedené koncepce je zřejmé, že vzdělávání se bude v budoucnu týkat nejen škol, ale i mnoha dalších institucí. Vedle škol a dalších vzdělávacích institucí se na kultivaci osobnosti dětí, mládeže a dospělých a rozvoji jejich zájmů mohou podílet též divadla, muzea, galerie, knihovny, hvězdárny, botanické a zoologické zahrady, kulturní centra a další mimoškolní výchovně vzdělávací instituce a občanská sdružení, věnující se výchovné práci. Právě v tomto bodě lze spatřit šanci pro integraci instituce (př. Muzea) do vzdělávací soustavy. Důležité tedy je si uvědomit, že celoživotní vzdělávání v sobě nezahrnuje pouze děti a mládež, která se vzdělává ve školách, ale i ostatní věkové kategorie a vzdělávací instituce. (Národní program rozvoje vzdělávání, 2001)

3.3 Objektové učení

Pojem objektové učení je jeden z hlavních pedagogických pojmů, se kterým se ve vzdělávání v muzeu či prostřednictvím kulturněhistorického dědictví můžeme setkat. Jedná se o základní disciplínu, která ke svému vzdělávání využívá výhradně objektů (artefaktů) umístěných v muzejní sbírce. Objektové učení je realizované výhradně muzeem, jelikož škola jako instituce nemá k dispozici artefakty, které jsou spjaty s prezentovanými informacemi. Jedná se především o artefakty vytvořené člověkem, které jsou umístěny v muzejní sbírce. Cílem objektového učení je

poskytnout návštěvníkům porozumět tomu, co ve svých sbírkách vystavují a proč je důležité je uchovávat pro další generace. Objektové učení má pak o to větší význam u dětí či mládeže. Napomáhá také k lepšímu pochopení problematiky a vytvoření pevnějších souvislostí, které s danou problematikou souvisejí. Objektové učení se opírá o tzv. Konstruktivistickou pedagogiku, která, jak uvádí Brabcová, „přijímá skutečnost, že i neznalost čipově neusměrněná imaginace jsou již formou poznání, vědění a označování.“ Je to jakýsi způsob myšlení, jehož hlavní myšlenkou je zakládání na lidském myšlení, které není izolované a jehož poznání vychází ze znalosti pojmů, definic a jiných zkušeností. (Brabcová, 2003)

Objektové učení nenabízí návštěvníkům-žákům hotová fakta, ale nutí je k rozvoji kritického myšlení, jímž dojdou k bližším souvislostem a nabytá fakta si i lépe osvojí a uchovají. Objektové myšlení umožňuje využití pozorování, imaginace, tvoření hypotéz, klasifikování, zpracovávání a navázání informací s jejich následnou interpretací. Brabcová zdůrazňuje význam objektového učení jako jednu z dílčích oblastí muzejního vzdělávání. Je důležité vidět objektové učení jako dlouhodobě trvající proces, jenž se neustále dotváří a je víceúrovňový. Objektové učení by mělo i vybízet k častější návštěvě muzea.

S pojmem objektové učení souvisí širší a komplexnější termín muzejní pedagogiky, která se zajímá všeobecně o vzdělávání v muzeu. Muzejní pedagogika jako vědní disciplína poskytuje širokou teoretickou základnu a nabízí využití muzeí a kulturněhistorického dědictví v edukačním procesu. V dnešní době, kdy se mnoho kulturních institucí snaží přiblížit návštěvníkům a více dbají na vzdělávací složku, se často v muzeích skloňuje termín muzejní pedagogika neboli muzeopedagogika. Muzejní pedagogika se poprvé začala objevovat na začátku 20. let 20. století ve Spojených státech. Muzejní pedagogika je řazena do širší oblasti pedagogiky, do kulturní pedagogiky. Jednoduše řečeno, jejím hlavním záměrem je stanovit teoretickou základnu pro edukační činnosti realizované v muzeu. Muzejní pedagogika se ve své definici opírá o další vědy, řadí se tedy mezi vědy interdisciplinární. Muzeopedagogika v sobě obsahuje prvky psychologie, sociologie, pedagogiky, muzeologie a dalších dílčích věd. O muzeopedagogice se zmiňuje i Průcha ve svém pedagogickém slovníku, udává, že je to „nově se rozvíjející pedagogická disciplína, zkoumající všechny aspekty využívání muzeí a v nich

uchovávaných sbírek pro výchovně – vzdělávací činnost, např. didaktické a metodické problémy vytváření specializovaných expozic (dětská muzea, muzea pro mládež), přípravy zvláštních prohlídek pro školy, vyučovacích hodin a „dílů“ probíhajících v muzeu aj. Všeobecně je ve světě tendence rozšiřovat podíl muzeí a podobných institucí na formálním, neformálním i informálním vzdělávání – flexischooling.“(Průcha a kol., 1995, str. 124)

Jednou z disciplín muzejní pedagogiky je i muzejní didaktika. Muzejní didaktika se zabývá především specifickými metodami a formami práce s veřejností (žáky), jež vedou ke stimulaci učení v muzeu. Znamý český muzejní pedagog Jůva dělí muzejní didaktiku na dva přístupy, a to na výstavní muzejní didaktiku a prezentační muzejní didaktiku. První ze jmenovaných přístupů se vyznačuje funkčním propojováním vybraných sbírkových exponátů s jinými komunikačními prostředky (obrazy, schémata, text apod.). Přístup prezentační muzejní didaktiky je zaměřen na využívání a rozvoj řady funkční forem a postupů, jako jsou prohlídky, přednášky, workshopy aj.

3.4 Kulturně historické dědictví

Bakalářská práce si klade jako jeden ze svých cílů poukázat na možnosti spolupráce kulturněhistorického dědictví se školou. Za kulturněhistorické dědictví nemusíme považovat pouze cenné archiválie, následující odstavec je věnován objasnění skloňovaného termínu. Velmi dobře shrnul definici kulturně historického dědictví Foltýn, podle něhož jsou to „prvky krajiny, hmotné a duchovní kultury, které jsou odkazem minulosti a je ve veřejném zájmu zachovat je pro budoucnost“.

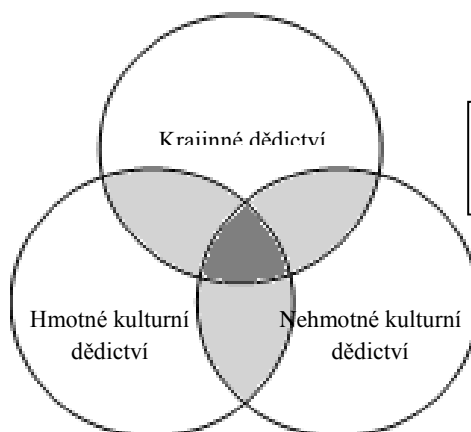
(Foltýn a kol. 2008, str. 10) Foltýnova definice je velmi široká a představit si pod ní konkrétní instituce může být obtížné. Domnívám se, že pro práci bude dostačující, omezíme-li se na instituce typu muzeí, galerií, hradů či zámků. Problém nastává v okamžiku výběru tohoto dědictví, jelikož není stanoveno, kdo právě rozhodne o výběru věcí, které mají být zachovány pro další generace. Foltýn a Havlůjová dále navazují, že jakkoli tedy nemusíme s uvedenou „účelovou“ definicí kulturně historického dědictví souhlasit – ať už proto, že je politicky zneužitelná, nebo proto, že preferuje zájmy dneška před potenciálními potřebami budoucích generací – může se ukázat jako velmi „účelná“. Zvláště pokud dojde ke střetu

různých veřejných zájmů. Sdružení soukromých vlastníků historických objektů a památek ve Spojeném království tak například na počátku tisíciletí „účelně“ sladilo obhajobu kulturního dědictví s politickými prioritami Blairovy administrativy.

V letech 2002–2004 realizoval Attingham Trust rozsáhlý výzkum, jehož cílem bylo empiricky doložit a souhrnně popsat příležitosti, které historické prostředí ve Velké Británii a Severním Irsku poskytuje pro celoživotní učení.“(Foltýn a Havlůjová, 2012) Ve svém výzkumu Attingham Trust - Opening Doors: Learning in the Historic Environment poukázal na názorová spektra v oboru památkové péče, výchovy a vzdělávání. Důležité však je, že zpráva existuje a stává se tak velkou oporou k diskuzi v tomto tématu. Lze se o její výsledky opírat a čerpat z nich. Mimo jiné se ve zprávě praví, že

„Historické prostředí má potenciál stimulovat každého, bez ohledu na věk nebo socio-kulturní původ, aby rozvíjel svou tvořivost, rozumové schopnosti i představivost, aby se aktivněji a sebevědoměji zapojil do občanského života a aby zvyšoval své porozumění místnímu, přírodnímu, regionálnímu, národnímu i globálnímu prostředí.“(Attingham Trust 2004, str. 9).

Pro potřeby průřezového tématu lze rozdělit kulturně historické dědictví na tři okruhy, a to na krajinné dědictví, hmotné kulturní dědictví a nemotné kulturní dědictví. Do krajinného dědictví patří veškerý krajinný ráz, kulturní a přírodní dědictví, estetika a proměny v kultuře krajiny, aktivní péče o ni. Hmotné kulturní dědictví zahrnuje památky, technické památky, lidovou architekturu, movité historické a umělecké památky, které spadají pod celkovou památkovou péči. Poslední kategorií je nemotné dědictví, které v sobě obsahuje zvyky a tradice, folklor, tance, zpěvy, oděvní kultura, znalosti a dovednosti, jazyk a literatura apod.

Tematicke okruhy vychovy ke vztahu ke kulturně historickemu dědictví (Foltyn a kol. 2008, 11)

Brabcová charakterizuje kulturně historické dědictví rovněž jako soubor objektů, a to movitých i nemovitých. Do nemovitých objektů patří například muzea, hrady, zámky, knihovny, různé stavební i archeologické materiály a archívy. Do movitých objektů můžeme zahrnout literární díla, umělecké sbírky, řemesla, zvyky, tradice.

3.5 Památky

„Za kulturně historické dědictví považujeme památky, jichž si společnost natolik cení, že považuje za nutné je uchovat pro budoucí generace.“ (Brabcová, 2003)

V širším pojetí památky souvisí s kulturní identitou, zasahují do tradic a zvyků. Do jisté míry v něm lidé zachycují svou hrdost, nadšení a odhodlání uchovat něco pro další generace. Kulturněhistorické dědictví je velmi chytlavým pojmem a snadno se může stát i obětí komerčního využití. Při takové situaci je třeba dbát hlavně na hodnoty historické a kulturní než na hodnoty pouze finanční. Často se stávají výjimečné oblasti obětmi turistické devastace za účelem zisku firem, které na jejich oblibě vydělávají. Bohužel síla peněz a moci je zde silnější než kulturní a historické hodnoty. (Brabcová, 2003)

Památky jsou tedy chápány jako soubor věcí, které je nutno uchovat pro další generace pro jejich zvláštní hodnotu. Patří sem hmotné i nehmotné věci, jako například myšlenky, teorie nebo zvyky. Pro jejich zvláště cennou hodnotu jsou i předmětem památkové péče, která bude charakterizována níže. Památky můžeme rozdělit na památky kulturní a památky historické. Pro definici památky použijí akademický materiál vydaný k předmětům s kulturněhistorickým zaměřením. Dle těchto skript kulturní památka v sobě zahrnuje „objekt (předmět), který jako doklad vývoje společnosti, jako projev tvůrčích schopností člověka nebo jako nositel vztahů k důležitým událostem a osobnostem dějin a kultury má takové hodnoty a význam, že jeho uplatnění a uchování příštím generacím se stalo celospolečenským zájmem a potřebou. Za památku se považuje i soubor statků a věcí, i když některé z nich nejsou památkami. Kulturní památkou jsou i některé jevy, jež nemají vlastní hmotnou podstatu, např. historické pomístní názvy.“ (Kadlec a Svoboda, 2007, str. 30)

Historická památka je chápána jako „kulturní památka, jejíž význam spočívá v převažující historicko – dokumentární hodnotě. Tohoto termínu se používá k odlišení od umělecké památky, u staveb od architektonické památky, kde převládá památková hodnota umělecká. V podstatě je každá památka produkt společenského vývoje historickou památkou.“(Kadlec a Svoboda, 2007, str. 30)

Již podle výše uvedeného je zřejmé, že mnohdy nastává problém v různosti památek a jejich rozčlenění. Památky se mohou rozčleňovat podle polohy, účelu a využití. Podle Kadlece a Svobody lze památky rozdělit do následujících kategorií.

- hrady, zámky, tvrze, paláce, zříceniny
- sakrální (kultovní) objekty
- městské domy - domy obytné a občanské (školy, radnice, špitály, sirotčince, peněžní ústavy, muzea apod.,)
- vesnické stavby
- díla sochařství, malířství a uměleckých řemesel
- technické památky – výrobní památky, dopravní památky (silnice, železnice, mosty, nádraží atd.) a jiné (např. rozhledny, přehrady)
- archeologické lokality
- zahradní architektura (historické zahrady, parky, aleje, historické sadové úpravy apod.)
- historické - případně rodné domy, významná místa (území bitvy), památníky obětem válek, dělnického hnutí a osvobození
- ostatní – do této kategorie spadají objekty, které nelze zařadit k žádné jiné kategorii. Může se jednat o kombinace kategorií. (Kadlec a Svoboda, 2007)

Tato kategorizace naráží na problémy s rozčleněním. Hlavním problémem je právě již zmíněná kombinace objektů. Nelze tedy objekt zařadit pouze do jedné kategorie, je třeba na ni pohlížet z více kategorií a jednat s ní s příslušnou památkovou péčí.

Díky své hodnotě je kulturně historické dědictví často vystavováno krádežím, poškozování a vandalismu. Tomuto tématu se věnuje obor památková péče. Památková péče v sobě zahrnuje veškeré činnosti a opatření, které vedou „ k uchování kulturních památek a k jejich organickému začlenění do současného života společnosti. Zahrnuje v sobě zajišťování potřebných předpokladů, přímou péči o zachování kulturních památek, rozvíjení jejich společenské funkce a řešení vlastní problematiky památkové péče.“ (Kadlec, Svoboda, 2007)

Památková péče v sobě zahrnuje i činnosti jako je dokumentace a evidence majetku, hodnocení, výzkum a další činnosti. Pro tuto práci je důležité, že památková péče v sobě zahrnuje i výchovnou činnost, a proto můžeme říci, že právě zde se otvírají dveře pro propojení kulturně historického dědictví se vzděláváním.

Kadlec a Svoboda uvádějí, že „do rozvíjení společenské úlohy památek se zahrnují všechny činnosti a všechna opatření vedoucí k optimálnímu uplatnění jejich užitkové, především však **kulturní a výchovné, funkce** (zpřístupnění veřejnosti, instalace interiérů, průvodcovská činnost, pořádání kulturních akcí na památkových objektech, jejich využití v rámci domácího i zahraničního cestovního ruchu).“ Památková péče se silně váže na pojem památkový fond, který představuje jedno z největších bohatství naší země. Výše zmínění autoři uvádějí, že se jedná o nenahraditelnou součást našeho státu z hlediska historické, umělecké, estetické i užitkové hodnoty. Úroveň péče o památkový fond je dokladem vyspělosti státu. Je nutno říci, že Česká republika se k tomuto tématu staví poměrně uvědoměle a jasně. Ministerstvo kultury nechalo na léta 2011 – 2016 vypracovat koncepci památkové péče, kde jasně definuje cíle a směr, kterým se má česká památková péče ubírat. Jedná se i o hodnocení stavu památkového fondu. Je nutno říci, že fond státem chráněných památek neustále narůstá a k roku 2011 měl okolo 40 000 nemovitých objektů. Níže uvádím evidenci jednotlivých památkových objektů v České republice.

Skupiny kulturních památek	2002	přírůstek	úbytek	2010
obytné stavby	15708	599	326	15981
feudální sídla	2211	30	9	2232

církevní a sakrální stavby	7145	345	12	7478
funerální stavby	589	32	3	618
zastupitelské a správní stavby	417	19	7	429
stavby pro soudnictví a vězeňství	65	6		71
stavby pro vědu a výzkum	8			8
stavby pro peněžnictví	107	14		121
stavby pro výchovu a vzdělávání	314	39	1	352
stavby pro obchod	73	6		79
stavby pro služby	304	19	9	314
stavby zdravotnické a sociální	113	8	2	119
stavby pro lázeňství	227	4	1	230
stavby pro kulturu a společenské stavby	218	21	3	236
stavby pro výstavnictví	6			6
stavby pro sport	39	16		55
stavby pro turistiku a rekreaci	46	5		51
stavby pro myslivost	45	3		48
vojenské a opevňovací stavby	276	10	1	285
stavby a díla s převažujícími přírodními prvky	54	9	1	62
drobné stavby a díla	7737	322	42	8017
zemědělské stavby	604	86	20	670
stavby pro zpracování zemědělských produktů	529	57	8	578
stavby pro zpracování dřeva	12	2		14
energetické stavby	29	8		37
vodohospodářské stavby	396	26	2	420
dopravní stavby	447	56	9	494

stavby pro spoje	38	5		43
stavby a pozůstatky těžby surovin	119	4	3	120
stavby pro hutnictví a kovovýrobu	99	7	2	104
ostatní výrobní stavby	107	21	1	127
archeologické nálezy a naleziště	833	12		845
celkem	38915	1791	462	40244

(zdroj: Koncepce památkové péče v letech 2011-2016)

Kulturně historické dědictví je velmi úzce vázáno i místně. Právě lidé, kteří žijí v bezprostřední blízkosti takové instituce, se mohou vysoce podílet na jeho zachování, ale i na jeho rozvoji.

„Mikrodějiny – vlastivěda v nejužším slova smyslu, určená místnímu publiku – jsou protiváhou globalizace a globálních informací. Jsou jakousi obrannou zdí proti agresivitě médií, jsou pozorností obrácenou do nitra k věcem domova. Muzea různým komunitám (obcím, sdružením, spolkům, organizacím, mikroregionům apod.) napomáhají orientovat se v historickém materiálu, spoluvytvářejí veřejné mínění a hledají v historii argumenty. Zde více než kdekoli jinde platí, že historie je, nebo by mohla být, učitelkou života.“ (BUKAČOVÁ, 2003)

V této oblasti lze spatřit budoucnost spolupráce institucí spravujících kulturně historické dědictví a institucí vzdělávacích. Nejde pouze o poznání faktů a dějin, ale také o vzbuzení zájmu a vztahu ke kulturnímu dědictví. V dnešním globalizovaném světě se společnost orientuje hlavně na celosvětová témata, ale měly bychom věnovat pozornost především i tématům, která se dotýkají přímo nás. K zachování tohoto dědictví je bezprostředně nutné znát místo svého života. Nejlépe být k němu vychováván již od raného dětství. O dopadech neznalosti vlastní identity a historie jsme se poučili již mnohokrát, podobně to shrnuje i Parkan, a to že „kulturně historické dědictví zabírá velice rozsáhlou oblast nezměrné důležitosti a tvoří základ pozitivního vývoje celé společnosti. Jak ukázala doba nedávno minulá, ztráta povědomí o kulturně historickém dědictví národa vedla k postupné devastaci morálních hodnot, ke ztrátě národní identity, celkovému společenskému úpadku a neschopnosti umět se svobodně a plnohodnotně prosadit vůči okolnímu světu. Z

uvedeného je zřejmá velká naléhavost řešit komplexně toto téma ve školách již od útlého věku a vzbudit u žáků povědomí o vážnosti a nutné ochraně všech kulturních a historických hodnot.“(Parkan, 2008)

3.6 Muzeum

Instituce muzea je jednou z nejvýznamnějších z celého komplexu kulturních zařízení. Za svou bohatou historii, bezmála dvou set let, se muzea vyvinula do dnešní moderní podoby, která je typická přiblížením sbírek k návštěvníkům. Mnoho dnešních muzeí se snaží, aby jejich sbírky byly co nejkonkrétnější a přitom podány „stravitelně“.

Pod pojmem muzeum si můžeme představit více druhů institucí. Pro některé je muzeum pouze a výhradně Národní muzeum v Praze, které je zřizované ministerstvem kultury a do kterého spadá více podobných odborných muzeí s několika miliony odborných sbírkových předmětů. Pro druhé sem patří i menší sbírkové předměty, například soukromá sbírka známek, motocyklů či zbraní, které patří jednotlivcům a jsou jimi i zřizovány. Je zapotřebí říci, že oboje pojetí muzea jsou správná, ale pokud se budeme bavit o využití muzeí ve vzdělávacím procesu, budeme mít na mysli hlavně muzea odborná a zřizovaná státem. Muzea tedy můžeme rozdělit podle zřizovatelů a zaměření sbírek. Muzea mohou být městská a obecní, převážně se zaměřením vlativědním a orientovaná na místní kulturu a historii, na lokální přírodu, krajinu či hospodářství. Dále mohou být muzea spolková, soukromá a podniková, která obvykle nabízejí specializované zaměření svých sbírek. Například jde o muzea hasičská, muzea loutkářská, muzeum dopravní techniky, sklářská muzea, muzea kol apod. Další muzea soukromá, která nabízejí užší záběr sbírek, například vystavují pohlednice soukromých sběratelů, náradí, mlýnků na kávu, žehliček a jiné. (Zdeněk Jirový,)

Obecná definice muzea, kterou přijala i široká veřejnost nerozlišuje žádné soukromé či veřejné sbírky. Tato definice je uvedena v naučném slovníku Diderot, vydaném v roce 1999. Ve slovníku se udává, že „muzeum je veřejná sbírka uměleckého, kulturněhistorického, přírodního a jiného materiálu a zároveň instituce,

kteřá tento materiál sbírá, uchovává, zpracovává a výstavami, popř. tiskem a přednáškami, zpřístupňuje veřejnosti.“ (Diderot, 1999)

3.6.1 Sdružování muzeí

Muzea se sdružují do mnoha větších orgánů. Tato sdružení mají za funkci spolupráci mezi muzei, dochází tak k rychlejšímu šíření metod a trendu v muzeologii. Jednou z organizací sdružující muzea je i ICOM, tedy Mezinárodní rada muzeí (International Council of Museums). ICOM je mezinárodní profesní nevládní organizace se statutem konzultanta UNESCO. Dnes sdružuje na 13 000 členů. Na webových stránkách ICOMu je uvedeno, že ICOM „má 116 národních výborů, 25 mezinárodních komisí a 12 přidružených organizací zastupujících všechny druhy muzeí - vědy a techniky, umění, archeologie a historie, etnografie, přírodních věd atd., jakož i instituce podobného zaměření, např. zoologické zahrady, akvária, botanické zahrady.“ Je zajímavé, jak mezinárodní instituce chápe i pojem muzea. Podle ICOMu je muzeum „stálá nevýdělečná instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřená veřejnosti, která získává, uchovává, zkoumá, zprostředkuje a vystavuje hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, vzdělání, výchovy a potěšení.“ Na této definici je podstatné, že muzeum je vnímáno jako stálá instituce. Jde tedy o trvalý subjekt, který má svou danou hodnotu. Lidé z okolí muzea si uvědomují stálost toho subjektu, ale je důležité si uvědomit i druhou část definice. Muzeum je ve službách společnosti a jejího rozvoje. Ve službách rozvoje společnosti muzeum nemůže fungovat bez spolupráce se společností. Rozvoj společnosti souvisí i s edukačními činnostmi muzea. ICOM rozumí pod touto definicí i subjekty, které nejsou standardně označovány pod pojmem „muzeum“.

Do definice spadají archeologické a etnografické památky, historické památky a místa muzejní povahy. Veškeré instituce, jejíž funkce jsou hlavně uchovávání materiálů, dokladů, vystavování exemplářů rostlin a zvířat. Dále tam spadají střediska výzkumných činností v oblasti vědy a techniky, neziskové organizace s charakterem galerií a výstav, které mohou být součástí stálých knihoven či archívů. Výjimkou nejsou ani kulturní střediska, která se věnují péči o hmotné i nehmotné zdroje kulturně historického dědictví. Zkrátka a dobře, muzeum nemusí

být pouze budova plná obrazů, knih, dokumentů a dalších sbírek. Výše uvedené definice a charakteristiky muzea jsou však čerpány z pramenů odborné veřejnosti. Takto je vnímáno muzeum z hlediska odborníků. Položme si otázku, jak muzeum jako instituci vnímají lidé, kteří nejsou s muzeem nijak spjati. Co za muzeum považuje veřejnost, její návštěvníci. Slabá ve své diplomové práci „Role muzea ve volném čase“ prezentuje výsledky zajímavého výzkumu z roku 2004. Výzkum se zaměřuje na zjištění vnímání muzea veřejností. Výzkum s názvem „Středočeská muzea a galerie – marketingový výzkum a plán“, který byl vypracován pro Středočeský kraj, přinesl zajímavé výsledky. Slabá uvádí, že výsledky výzkumu naznačují, že ve vnímání veřejnosti se prosazuje jakýsi kompromis mezi „odborným“ a „veřejným“ účelem muzeí a galerií. Představy o optimálních rolích nesměřují k soudržným modelům „prezentace + zábava“ vůči „uchovávání + ponaučení“, ale jdou jimi napříč. Výsledky výzkumu ukazují, že veřejnost dává přednost určení muzeí jako **edukativních institucí**, ovšem určených především veřejnosti, tedy prezentujících své sbírky.

Z výsledků také vyplývá, že 90% všech dotázaných muzeum vnímá hlavně jako instituci poskytující ponaučení. Jedna třetina respondentů vidí jako jednu z hlavních rolí muzea i zábavnou funkci. Další podstatnou a vypovídající položkou byl dotaz, ve které bylo dotazovaným nabídnuto 13 různých zařízení, objektů či institucí (archiv, knihovna, vědecký ústav, informační kancelář, škola, divadlo, kostel, zoologická zahrada, hřbitov, zahrada, pouť, pomník, městská radnice). Z oněch 13 zařízení vybrali nejbližší významu muzeum, dle jejich uvážení. Více jak polovina uvedla, že nejvíce s muzeem souvisejí 1. archiv, 2. knihovna, 3. vědecký ústav. Už méně respondentů spojuje muzeum s informační kanceláří, **školou**, městskou radnicí či divadlem. Z toho výsledku lze soudit, že veřejnost upřednostňuje muzeum hlavně jako depozitář, tedy instituci, která slouží k archivaci důležitých dokumentů a sbírek. Méně pak muzeum chápou jako instituci vzdělávací, či zábavnou. Z výzkumu je tedy zřejmé, že v naší společnosti je prostor pro aktivity spojené se vzděláváním v muzeu. Ovšem zatím podobné aktivity nejsou příliš rozšířené v českých muzeích.

3.6.2 Smysl dnešních muzeí ve společnosti

Největší rozmach vzniku muzeí byl na konci 19. století. Pojetí a smysl muzejní činnosti se za skoro dvě století nezměnila. Odlišný je samozřejmě způsob jejich práce a prezentace vlastních sbírek. Velký posun muzea zaznamenala i v oblasti práce s veřejností a návštěvníky. Většina veřejně zpřístupněných muzeí mají v místní kultuře svůj význam, a proto mezi nejdůležitější lze považovat záměr přispět k identifikaci místní společnosti, místního prostředí, krajiny, přírody a historie. Snaha prezentovat místní komunitu, region a okolí může přispívat k výchově další generace, která bude pokračovat a navazovat v životě svých předků. Dále region prezentuje ostatním návštěvníkům z jiného kouta republiky, tedy „cizí“ návštěvníky. Z tohoto hlediska muzeum funguje jako subjekt cestovního ruchu. (Zdeněk Jirovský, 2003)

3.6.3 Rozdíl mezi školou a muzeem

Na první pohled by se mohlo zdát, že tyto dvě instituce nemají spolu vůbec nic společného, a že by ani neměly být spolu porovnávány. Při bližším pohledu najdeme společné rysy těchto institucí, které nabízejí jejich možnou spolupráci. Tradiční pojetí školy a průběh samotné vyučovací jednotky spočívá hlavně v učení a poznání. Děti chodí do školy za účelem vzdělávání, nabytí vědomostí a jejich následné uplatnění. Právě poznání je společným jmenovatelem obou institucí. I do muzea chodí návštěvníci za účelem poznání. Při zvaní návštěvníků do muzea chceme naplňovat i další dílčí pedagogické cíle. Chceme u dětí navodit nebo změnit postoje, hodnotové orientace, dovést je ke kritickému myšlení apod. Z pohledu pedagogicko-psychologického muzeum a školu spojují tyto poznávací a formativní pohledy. Stejně jako se ve škole tvoří vzdělávací programy a plány, tak i v muzeu se pečlivě vybírají sbírky, které se do expozice umísťují. Expozice musí mít vždy svou ideu, aby naplnila ten poznávací záměr a pedagogické cíle. Muzeum dále nabízí interaktivou mezi návštěvníkem a exponátem, která velmi napomáhá k poznání dané problematiky, je to i jeden z jedinečných důvodů, proč je spojitost školy a muzea možná či důležitá.

Řada věcí ale muzeum a školu od sebe odlišují. Už jen samotní pracovníci, kteří působí v muzeu a ve škole mají odlišné vzdělání i zájem. V muzeu pracují specialisté, kteří si hlouběji osvojili danou problematiku muzejní sbírky (dějin, umění, řemesel, zvyků apod.) Většinou znají veškeré informace o muzejní sbírce, jsou znalí i v těch nejmenších detailech a orientují se v nečekaných souvislostech. Bohužel často jsou do svého poznání tak ponořeny, že zapomínají vnímat proces poznávání návštěvníka. Návštěvník přichází do muzea bez znalostí těchto pozoruhodných detailů a nemůže tedy vidět do hlubších souvislostí. Většine muzejních pracovníků chybí i pedagogické vzdělání, které by jim umožnilo lepší komunikaci a pomoc při práci s návštěvníkem, kterému by tak mohli lépe a efektivněji zprostředkovat poznání muzejní sbírky. Muzeum se od školy odlišuje i svými sbírkami a exponáty, které mají k dispozici. Na rozdíl od školy, kde žáci čerpají informace většinou z učebnic, skript či prostřednictvím učitele, v muzeu se návštěvníci setkají s exponáty, které jim umožní mnohem živější a přesnější formu poznání. Tyto exponáty daleko více „táhnou“ žáky k poznání, chtějí si je osahat a přiblížit se k nim. Tento benefit jim kniha nemůže nabídnout. Žáci pak i lépe pochopí danou problematiku, například se jedná o artefakty či výtvary, které lidstvo vytvořilo během své existence. Exponáty jim nabízejí skrytou hodnotu v tradičních učebnicích. Pro manipulaci s podobnými předměty musí být i muzeum dobře vybaveno a připraveno na ni. (Stanislav Štech, 2003)

3.6.4 Možnosti edukační činnosti

Dnešním muzeím se nabízí příležitost, a to pokusit se o začlenění soustavy muzeí do vzdělávacího procesu. Již výše definovaný pojem celoživotního vzdělávání nabízí velký prostor k aktivitám vedoucím k implementaci muzeí do vzdělávací soustavy. Potenciál na to určitě mají, mohou reagovat na aktuální vzdělávací poptávku, která se neustále zvyšuje, jelikož společnost 21. století je chápána také jako „učící se společnost“. Lidé už nekončí své vzdělávání ukončením povinné školní docházky ani obdržetím vysokoškolského diplomu. Poptávka se neustále zvyšuje i po vzdělání, které není organizováno formální soustavou vzdělávání. Současná muzea mají vysoké předpoklady proto, stát se vedle své činnosti i institucí vzdělávacími. Ovšem pro dnešní česká muzea může být v krocích vedených

k implementaci překážkou, že nejsou veřejností takto chápána a většinou ani sebe sama nechápou jako vzdělávací instituci. Brabcová se zaměřila na překážky, které brání ve spolupráci muzeí a škol na všech úrovních vzdělávací soustavy. Aby muzea byla atraktivní pro školy, musí jim nabízet kvalitní služby s efektivním výsledkem. Vzdělávací aktivity mohou probíhat na velmi dobré úrovni prostřednictvím vzdělávacích programů.

Je pravda, že vzdělávací programy nejsou úplnou novinkou v tomto oboru, ale i vzdělávací program musí být vytvořen s jistou ideou, aby hlavně naplňoval informativní podstatu sbírky a další pedagogické cíle. Předpokladem pro navázání a rozvoj spolupráce je i vytvoření kladného vztahu mezi muzeem a školou. Jejich oboustranná ochota a vstřícnost napomáhají k dosažení tížených výsledků. Značná část zejména menších muzeí u nás se vzdělávání věnuje pouze okrajově. Jeden z problémů implementace vzdělávání je u pracovníků muzeí a uspořádání expozice. Ve většině případů pracovníci muzeí nahlíží na problematiku sbírky z menší vzdálenosti, věnují se tedy úzkému okruhu tématu a neuvědomují si limitovanost běžných návštěvníků, kteří si tak nemohou spojit souvislosti, které pracovníci muzeí pokládají za samozřejmé. Tento fakt pak může návštěvníky odradit od dalšího poznání, jelikož narazí hned u vstupu do muzea. Návštěvník, který nemá základní informace o dané problematice, tak nemůže proniknout do hlubších souvislostí. Řešení se nabízí u tvorby samotných expozic, které by měly spoluvytvářet erudovaní pedagogičtí pracovníci, jenž by dohlíželi na tvorbu expozice ze vzdělávacího hlediska, aby mohlo být dosaženo většiny vzdělávacích cílů. Klasické muzejní expozice by měli být vždy pevně provázány s pedagogickými aktivitami a obsah by měl být přizpůsoben všem věkovým skupinám, tedy muzeum by mělo disponovat vícero verzemi vzdělávacích programů. Další problém v propojení instituce muzea a školy vidí Brabcová v hierarchickém uspořádání struktury pracovních míst. Pro vzdělávací aktivity v muzeu, tvorbu vzdělávacích programů, projektů je vhodné uspořádání pracovníků, kteří spolu navzájem spolupracují a sledují zájem své práce z více hledisek. Základním problémem ve struktuře pracovních míst je nedostatek, nebo úplná absence, pedagogických pracovníků, kteří by dohlíželi na tvorbu podobných vzdělávacích programů či projektů. Takový zaměstnanec se většinou ve struktuře nenalézá a instituce nevyužívá ani externích pracovníků, kteří by s řešením

pedagogických otázek napomáhali. Řada muzeí si tento „luxus“ nemohou dovolit nebo to nepovažují za důležité. V neposlední řadě nastává problém při vzdělávání samotných pracovníků muzeí, kteří ne vždy mají odpovídající a dostatečně kvalifikované vysokoškolské vzdělání.

3.7 Předpoklady spolupráce

Výše jsem naznačil překážky, které brání v rozvoji spolupráce školy a muzea. Pokud bychom na tyto překážky pohlédli jako na zdolané, je nutno definovat, jaké předpoklady by měla mít vzájemná spolupráce mezi muzeem a školou. Prvním předpokladem pro navázání dobré a kvalitní spolupráce školy a muzea je přítomnost vzdělávacího pracovníka v muzeu. Vzdělávací pracovník by měl navázat spolupráci se školou dříve, nežli škola muzeem navštíví. Spolupráce na tvorbě vzdělávacích programů je klíčová pro dosažení těch nejlepších výsledků. Dopředu si stanoví, za jakých okolností bude moci škola spolupracovat s muzeem a využívat jej v rámcových vzdělávacích programech, o kterých se zmíním níže. Věčným problémem nejen oblasti školství je finanční zabezpečení. Pro školy jsou totiž podobné návštěvy muzea dost nákladné. Jistý objem finančních prostředků by musely vynaložit obě strany. Variantou se mohou zdát i neplacené návštěvy muzea ze strany školy, ale ty jsou pochopitelně nežádoucí ze strany muzea. Je tedy na straně školských úřadů uvolnit část finančních prostředků na školní aktivity organizované mimo školu. Poté by se mohli strany dohodnout na kvalitní a efektivní spolupráci. Je důležité naplnit spokojenost obou stran, ani jedna strana by na této spolupráci neměla trpět. Požadavky muzea pro uskutečněnou spolupráci shrnula Alexandra Brabcová ve svém příspěvku v knize Brána muzea otevřená. Podle ní je třeba, aby škola objevila vzdělávací a výchovnou hodnotu muzea, dále by se v muzeu měly odehrávat aktivity, které nemůže škola nabídnout. Současná spolupráce muzea a školy se zužuje pouze na exkurze či školní výlety, kdyby byla návštěva muzea už předem začleněna do výukového programu každé školy, byla by mnohem efektivnější. Škola se sama může podílet na výběru expozice nebo její části, kterou žáci navštíví. Následně by po návratu do školy měla následovat adekvátní aktivita spojená s reflexí z návštěvy muzea.

Velkým ukazatelem pro budoucí spolupráce je i daná zpětná vazba muzeu od školy. Navrhnout změny v programu či struktuře expozice. Muzeum tak může lépe přizpůsobit expozici vzdělávacím účelům. Na druhou stranu by se škola měla vyvarovat určování obsahu expozice muzeu, to musí zůstat v kompetenci muzea, které musí vyhovovat odbornosti a úplnosti své sbírky. Škola může navrhnout jisté změny v didaktických metodách a navrhnout kroky vedoucí k vyhovění hodnotám rámcových vzdělávacích programů. O vztahu vysokých škol a muzeí uvádí Brabcová ve svém příspěvku, že „Vztah muzeí a vysokých škol se nevyčerpává pouze požadavkem na zavedení vyhovujících disciplín pro potřeby muzejního vzdělávání. V rámci úvah o roli muzea v konceptu celoživotního vzdělávání je zajímavé zamyslet se nad budoucností vztahu muzeí a regionálních vysokých škol.“(Brabcová, 2003)

4. Metodika práce

4.1 Sběr dat

Náplní každé práce by mělo být konkrétní zjištění na základě kvalifikovaných dat. Jinak tomu není ani u práce této. Data byla zjišťována metodou kvantitativního výzkumu přímo od účastníků a nositelů zdrojů informací. Nejčastější metodou získávání informací je pozorování. Tato metoda je ovšem dost často realizována v kombinaci s dotazováním. Díky jemuž lze získat primární zdroje informací. Jednou z mnoha výhod pozorování je, že informace nejsou zkreslené, jelikož jsou získávány přímo smyslovým vnímáním pozorovatele. Při dotazování účastníků může dojít k subjektivnímu hodnocení, a tak není vždy jisté, že informace jsou úplné a kvalitní. Jsou ovšem data, které je nutno čerpat dotazováním, jelikož se jedná o názor či postoje účastníků (respondentů). Nejčastějším terénním šetření je tedy dotazování, které je možno realizovat buď přímo, tváří v tvář, cílenými otázkami na jednotlivce, u nichž můžeme zároveň pozorovat reakce na jednotlivé otázky, nebo písemně formou dotazníků, anket apod. Dotazníky mohou být vyplňovány elektronickou nebo papírovou formou.

Pro dosažení nejkvalitnějších dat je vhodné kombinovat oba způsoby dotazování. Pro kvantitativní šetření můžeme použít písemné dotazování a pro

získání kvalitativních dat oslovit přímo respondenta. V práci byla použita metoda dotazování. Pro získání většího objemu dat jsem se rozhodl pro písemnou formu dotazování bez kontaktu tazatele s respondentem, a to u dotazování návštěvníků. V tomto případě se jednalo o získání názorů na danou problematiku očima veřejnosti. V tomto způsobu dotazování byly použity dotazníky, které obsahovaly pouze validní a reliabilní nástroje. Validní způsob zjišťování je tehdy, pokud zjišťujeme opravdu to, co zjistit chceme. Dotazník by neměl obsahovat žádné systematické chyby, pokud se údaje po opakovaném zjišťování neliší, můžeme mluvit o tom, že dotazník je i reliabilní, že tedy neobsahuje žádné zkreslené informace a není zatížen nahodilými chybami. Je jen výjimkou, že takový dotazník je vytvořen hned na poprvé. Vytvoření takového dotazníku vyžaduje určitou zkušenost, která se získává, jak tomu i bývá, spolu s chybnými pokusy. Pro doladění skoro již hotového dotazníku je vhodné použít pilotní šetření. Takové šetření probíhá ve spolupráci malého vzorku respondentů, kteří dotazník vyplní bez kontaktu s tazatelem. Po vyplnění se vyjádří k formální stránce dotazníku. Respondenta může dotazník zaujmout, ale i odradit, nejen svým obsahem, ale i formou. Jeho úprava, barevnost, typ a velikost písma či různé ilustrace mají velký vliv na respondenta.

4.2 Pravidla tvorby dotazníku

Před vytvořením každého dotazníku musíme zvážit a zohlednit pravidla jeho tvorby. Na dotazník nahlížíme z hlediska jeho obsahu, účelu a formy. Zásady pro obsahovou stránku jsou celkem jednoduché, stačí si položit tři základní otázky.

Bude respondent otázce rozumět?

Bude schopen na ni respondent odpovědět?

Bude ochoten na ni odpovědět?

Tyto tři otázky bychom si měli položit před tvorbou každé otázky v dotazníku. Kvalitu získaných informací ovlivňuje několik dalších aspektů, například způsob položení otázky, pořadí jednotlivých otázek, jejich obsah a forma. (Pecáková, 2008) Tyto dílčí atributy tvorby dotazníku mohou přispět k motivaci účasti v šetření jednotlivých respondentů. Samozřejmě, že při neprecizovaném zpracování efekt bývá opačný. Je vhodné před samotnou tvorbou zvážit typy otázek,

kteře budou v dotaznřku pouřity. Nřze uvádřm vřčet nejběžnějšřho členění otázek, jak jej definuje Iva Pecáková ve své literatuře.

4.3 Druhy otázek

Otázky podle pořadí

Pořadí otázek by mělo být dáno jejich účelem v dotaznřku. Otázky na sebe musí navazovat a tvořit jisté kontinuum. Úvodní formulace otázek většinou slouží, a mělo by tomu i tak být, k navázání kontaktu s respondentem, ukázání účelu dotaznřku a nastínění jeho cíle. Hlavní chybou při nastavování úvodních otázek bývá jejich formulace, která by mohla respondenta od pokračování v účasti šetření odradit. Účelem úvodních otázek je tedy hlavně upoutání pozornosti účastníků a vzbuzení jejich zájmu pro další vyplňování. Respondent, který považuje šetření za nepodstatné, zbytečné, nerozumné či za negativní, nebude ochoten se ho účastnit. Návaznost otázek umožňuje lepší soustředění účastníka, tím i větší kvalitu dat. Pro takovou návaznost jsou vhodné volně navazující otázky, které jdou souvisle do hloubky problematiky. Otázky by měly vyplývat jedna po druhé a upřesňovat a precizovat získanou informaci. Pořadí některých otázek může být dáno i jejich funkcí, ne všechny otázky v dotaznřku se vážou na stěžejní téma šetření. V dotaznřku se vyskytují i tzv. identifikační otázky, které zjišťují u respondenta jeho pohlaví, věk, sociální postavení, bydliště aj. Pokud identifikační položky tvoří větší část šetření, obsahují tedy více takových položek a zjišťují více podrobností o účastnřících, je vhodné takové položky zařadit až na samotný konec dotaznřku. Jelikoř umístění v popředí by mohlo mít za následek demotivační funkci při účasti v šetření.

Otázky dle účelu

Otázky, stejně jako celý dotaznřk, by měly směřovat co nestručně ke svému účelu. Formulace otázek by měla být co možná nejdůstižnějšř, přesná a stručná. V dotaznřku by se neměly vyskytovat ani duplicitní otázky, tedy takové, které se ptají dvakrát na jednu informaci. Takové otázky šetření spřše prodluřují a nepřinášejí řádný velký efekt. Kontrolní otázky mohou mít své místo při nejasně definované položce, při problematické otázce. Taková otázka může respondentovi pomoci lépe pochopit dotaz, na který má odpovřdat. Kontrolní otázky napomáhají respondentovi

k pochopení tzv. meritorních otázek, což jsou otázky zaměřené k vlastní problematice šetření.

Otázky podle obsahu

Otázky podle obsahu můžeme rozdělit na dvě kategorie, a to na obsahově přímé a nepřímé. Přímé položky respondentů směřují přímo do středu problému, klade mu jasnou a stručnou otázku, na kterou je i jasná odpověď. Takové otázky mohou ovšem u účastníků šetření vzbudit obavu či neochotu ji po pravdě vyplnit, a proto často volí méně pravdivou nebo společensky přijatelnější odpověď. Ovšem taková odpověď není příliš cenná pro tazatele, který potřebuje zjistit co nejkvalitnější a nejpresnější data. Nepřímé otázky zjišťují stejný problém jako otázky přímé, ovšem ptají se na ni nepřímou cestou.

Otázky podle formy

Jednou z nepoužívanějších forem otázek jsou otázky uzavřené (closed questions), které dávají respondentům na výběr určité okruhy odpovědí. Tyto položky jsou podávány respondentovi jako komplet, nic tedy nedopisuje ani nedoplňuje. Respondent pouze vybere z daného výběru, a buď zaškrtně, nebo kroužkuje vybranou odpověď. Uzavřené položky mají své výhody, a to například pro tazatele, kterému usnadňují vyhodnocení dat. Respondent si musí vybrat z daných alternativ, a tak „neutíká“ z možného výběru. Výběr by neměl být přímo součástí otázky. Je vhodné výběr soustředit pod otázku i se zaškrtačnými poli. Někdy je dobré do výčtu dát i položku vlastní vyjádření či vlastní možnosti, pak se jedná o položku polozavřenou. Při složitých otázkách je vhodné nabídnout respondentům možnost jakéhosi úniku, přidat položku neví, nezajímám se o to, nejsem schopen posoudit aj. Uzavřené položky lze rozdělit na další typy položek. Uzavřené položky s alternativními odpověďmi (multiple-choice questions) poskytují účastníkům šetření určitý výběr možností. Položky s alternativními odpověďmi se dále dělí na binární základní, binární vícenásobné, alternativní s pozitivním výběrem, alternativní s negativním výběrem a alternativní s vícenásobným výběrem. Z výčtu forem otázek nelze vynechat otázky seřazovací, neboli ordering items. Při vyplňování takové otázky respondent určí pořadí (seřadí) předložených prvků podle principů, který je mu určen. Podobný postup je uplatňován při vyplňování testových položek

přiřazovacích (matching items). Princip spočívá v tom, že ke každému prvku v jednom sloupci, respondent přiřadí prvek ze sloupce druhého. Obvykle je počet prvků v obou sloupcích shodný, ovšem není na škodu počet prvků odlišit.

Výše je uveden výčet základní typů položek uzavřených, ovšem v dotazníku je i možno využít tzv. otevřené položky, které nabízejí respondentům své vlastní volné vyjádření. Do otevřené položky lze doplňovat pouze slovo, termín, nebo celé věty. Tyto druhy položek mají výhodu volnosti ve vyjádření pro respondenty. Pro tazatele je přínosné, že dostane přesnou informaci od účastníků šetření. V případě zjišťování názoru či zájmu bude výsledná informace kvalitní a detailní, jelikož respondent se vyjádří podle svých pocitů k dané problematice. Na druhou stranu je pro tazatele vyhodnocování a zpracování získané informace z otevřených položek velmi náročné a pracné. Pokud se data zpracovávají do statistických šetření nelze získané informace pouze zobecnit, ale musí být zachována ve své konkrétní podobě. Pro analýzu dat, pro detailnější poznání problému nemusejí formalizované položky uzavřené dostačovat, proto je vhodné použití metod kvalitativní analýzy.

4.4 Zpracování dat

Jakmile tazatel provede pořízení dat od respondentů je nezbytnou navazující částí jejich zpracování a třídění. Nejprve by měla být provedena jejich kontrola, odstranění vadných či chybných prvků, třídění na použitelná data a stanovení jejich zpracování. Pro vyhodnocení šetření se v dnešní době využívají speciální softwary, které po stanovení veličin přesně vyhodnotí sledovaná data. Pro účely této práce jsem použil základní funkce softwaru Microsoft Excel.

5. Vlastní zpracování

5.1 Průzkum názoru na možnosti využití kulturně historických institucí v procesu vzdělávání.

5.1.1 Úvod

Průzkum názorů a zájmu k využívání kulturně historického dědictví v procesu vzdělávání mapuje názory návštěvníků a širší veřejnosti, kteří navštívili zámek ve Slatiňanech a zámek Nový hrad Jimlín. Průzkum mínění o možnosti využívání a spolupráce dvou na první pohled odlišných institucí byl proveden na vzorku 112 respondentů. Účastníky šetření byli samotní návštěvníci památek. Průzkum byl realizován na malém vzorku populace, byl tedy zvolen náhodným výběrem, nikoli kvótním. Analýza dat byla realizována podle obecných zásad kvantitativních metod tak, aby odpovídala požadavkům validity a reliability.

Samotný sběr dat probíhal prostřednictvím osobního oslovení návštěvníků, které jsem požádal o vyplnění dotazníku. Jelikož byl sběr dat realizován až ke konci sezony, tedy v měsíci říjnu, bylo složité získat větší počet respondentů. Proto jsem se obrátil na samotnou správu obou výše jmenovaných zámků, kteří mi umožnili prostřednictvím moderních komunikačních technologií umístit dotazník v elektronické podobě na internetové stránky obou institucí. Ani jedna strana neměla s podobným postupem žádné zkušenosti, ovšem se ukázalo, že je to velmi efektivní metoda sběru dat. Při porovnání počtu vyplněných dotazníků bylo zřejmé, že lidé dávají i přednost této moderní formě před klasickou papírovou. Pro tazatele má elektronická forma sběru dat výhodu v následném zpracování, jelikož získaná data se snáze převedou do požadovaného softwaru, jehož prostřednictvím jsou následně zpracovávána. Papírová forma sběru dat byla provedena na státním zámku ve Slatiňanech dne 13. a 14. října, což byla sobota a neděle, kdy na zámek přijíždí nejvíce turistů. Samotný sběr dat byl proveden v dopoledních hodinách, kdy návštěvnost dosahuje nejvyšší frekvence. Sběr dat elektronickou formou probíhal později, a to přesně v době předvánoční, jelikož v tomto čase lidé navštěvují hojně stránky hledající informace o vánočních programech. Po vyzkoušení této metody sběru dat mohu říci, že je velmi účinná a odvažuji se vyslovit názor, že respondenti při pocitu naprosté anonymity odpovídají více realisticky, což zvyšuje kvalitu šetření i získaných dat.

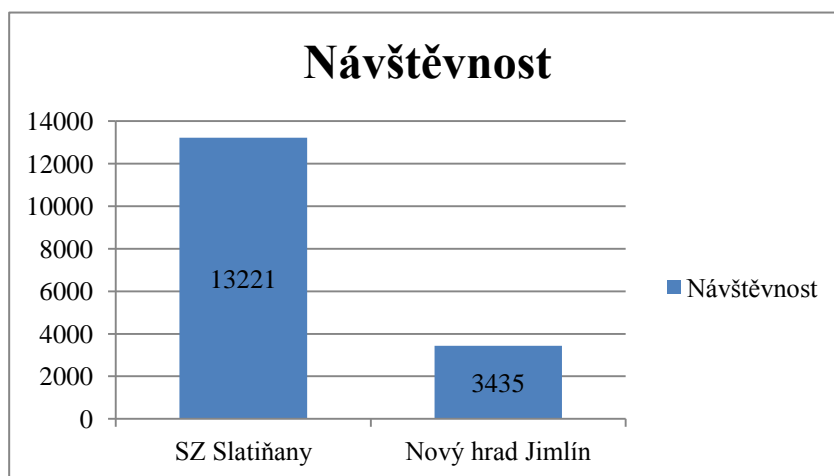
5.1.2 Vzorek populace

Šetření se tedy mohla zúčastnit populace obyvatel, která navštěvuje památkové objekty, zajímá se o kulturně-historické dědictví a podporuje tak jejich aktivity. Vyčíslení potenciální populaci zkoumaného vzorku obyvatel lze ze statistik návštěvnosti jednotlivých objektů. Níže uvedená data odpovídají počtu návštěvníků na objektech za sezonu 2011, na kterých bylo šetření vykonáno. Čísla jsou zpochybnitelná z důvodu, že část šetření proběhlo v elektronické formě, nelze tedy přesně stanovit přesný počet populace obyvatel, pro kterou jsou výsledky výzkumu platné, a na kterých dotazníkové šetření proběhlo. Podle dat ze slatiňanského zámku v sezoně 2011 prošlo zámek více jak 13 000 návštěvníků. Návštěvnost na zámku v Jimlíně je asi třetinová. Údaje udávají počet platících návštěvníků na zámeckou prohlídku. Více uvádím níže (viz. Tabulka č.1)

Tabulka č. 1 Návštěvnost

Celkový počet návštěvníků	Rok 2011
Státní zámek Slatiňany	13 221
Zámek Nový hrad Jimlín	3 435

Zdroj: Data správ zámků

Zdroj: data správ zámků

Graf č. 1 Návštěvnost

5.1.3 Sběr dat

Jak jsem již výše naznačil, šetření proběhlo formou dotazníku. Metoda sběru dat dotazníkovým šetřením byla vytvořena jak pro papírovou formu, tak pro elektronickou. Nejprve bylo zapotřebí vytvořit pilotní verzi dotazníku, kde jsem stanovil hlavní otázky, které zkoumají oblast dané problematiky. Po stanovení cílů a účelu šetření byla provedena pilotáž. Pilotáž jsem realizoval na malém vzorku respondentů z mého blízkého okolí. Hlavním důvodem byla rychlost a nenáročnost zpětné vazby, ke které bezpochyby pilotáž slouží. Snažil jsem se vybrat takový vzorek populace, aby v něm byly zastoupeny všechny věkové skupiny, sociální skupiny i místní (venkov, město). Při pilotáži jsem také odzkoušel časovou náročnost dotazníku. V obou formách dotazníku, papírové i elektronické, respondentů vyplnění dotazníku nezabralo více jak pět minut. V pilotáži se ukázalo, že některé otázky nejsou dostatečně srozumitelné, bylo je zapotřebí upravit a změny jsem udělal i ve struktuře. Pilotáže se zúčastnilo 20 respondent, tím že všichni byli z mého okolí, mi dali ihned zpětnou vazbu a já mohl dotazník vyprecizovat.

Písemné dotazování jsem zvolil z několika důvodů, a to hlavně ze zachování anonymity respondentů. Dalším rozhodujícím faktorem byla časová nenáročnost, měl jsem dostatek času na provedení důkladné analýzy a vyhodnocení získaných dat. Tato metoda má zajisté i nevýhody, jako například riziko nepochopení otázky, vynechání otázek či jistá míra nenávratnosti odpovědí. Většina nevýhod byla eliminována předchozí pilotáží, jelikož napomohla k odstranění nesrozumitelností a chybám ve struktuře dotazníku. Po zpracování se ukázalo, že pilotáž byla úspěšná a předešla nenávratnosti či přeskokování otázek.

5.1.4 Struktura dotazníku

Při tvorbě dotazníku byl kladen důraz na jeho vysokou efektivitu za co nejmenší náročnost na vyplňování. Otázky byly vybírány tak, aby zněly jasně a zřetelně, a předkládaly konkrétní výsledky. Dotazník obsahuje celkem 14 položek. Při sestavování dotazníku bylo respektováno několik základních pravidel, které jsem si před sestavením stanovil.

Například:

- Pokládat přímé otázky
- Pokládat otázky srozumitelně a jasně
- Používat známý slovník a jednovýznamová slova
- Ptát se konkrétně a přesně
- Užívat výstižné a krátké otázky
- Nabízet srovnatelné odpovědi ve výčtu položek
- Vyloučit nepříjemné a sugestivní otázky
- Vyloučit negativní otázky
- Vyloučit podmiňující a zavádějící otázky
- Vyvarovat se otázkám vztahujícím se na osobu respondenta
- Vyvarovat se odhadům v otázkách

Při samotném sestavování dotazníku byla nejprve navržena jeho struktura. Poté se tvořily samotné otázky, které musely splňovat veškeré cíle a účel šetření. Důležitým faktem při konstrukci položek bylo respektování zásad tvorby vedoucích k validitě a relevantnosti získaných informací. Otázky byly pokládány tak, aby účastníka šetření neodradily, ba naopak ho měly motivovat k vyplňování. Jelikož identifikační otázky se sestávaly pouze ze 4 položek, nebylo nutné se obávat negativního účinku na respondenta. Z tohoto důvodu nebyl ani důvod je umísťovat na konec dotazníku. Na počátku dotazníku čekalo na respondenty malé uvítání, byl jim představen účel dotazníku, použití výsledků a kdo bude šetření a následně zpracování dat realizovat. Domnívám se, že odstavec s těmito údaji vůbec není na škodu, jelikož má většinou za následek navázání kontaktu tazatele s respondentem. Respondent by měl získat důvěru v realizované šetření, ujistit se, že data budou zpracována zcela anonymně, a budou sloužit výhradně k účelu, se kterým jej tazatel seznámil.

5.1.5 Druhy otázek a analýza dat

V dotazníku byly použity pouze položky s uzavřenou odpovědí. Forma těchto položek má výhodu nejen v jednoduchosti vyplňování, ale i v následném vyhodnocování. Navržené výběrové odpovědi byly sestaveny tak, aby respondent

dokázal vybrat tu možnost, která je mu nejbližší. U řady otázek mohl respondent vybrat hned několik odpovědí, nemusel se tak omezovat pouze na jednu možnost. Některé otázky však byly vytvořeny, aby respondent musel označit právě jednu odpověď. Respondentům nebyly nabízeny položky s otevřenou odpovědí, jelikož zkoumaná oblast problematiky se zajímala pouze o jistý výčet možností. Většina položek zkoumala zájem o danou problematiku, či nějaké zkušenosti s ní. Právě proto byly zvoleny položky s uzavřenou odpovědí.

Ke statistické analýze dat byl použit software Microsoft Excel. Z položek byly definované jednotlivé proměnné a ty následně vloženy do tabulky v programu Excel. Pomocí filtrů se dosáhlo jednotlivých vztahových souvislostí mezi dotazníkovými položkami. Nebyly porovnávány všechny položky, ale pouze ty, které vedly k potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz. Pro testování stanovených hypotéz byly použity kontingenční tabulky v programu MS Excel.

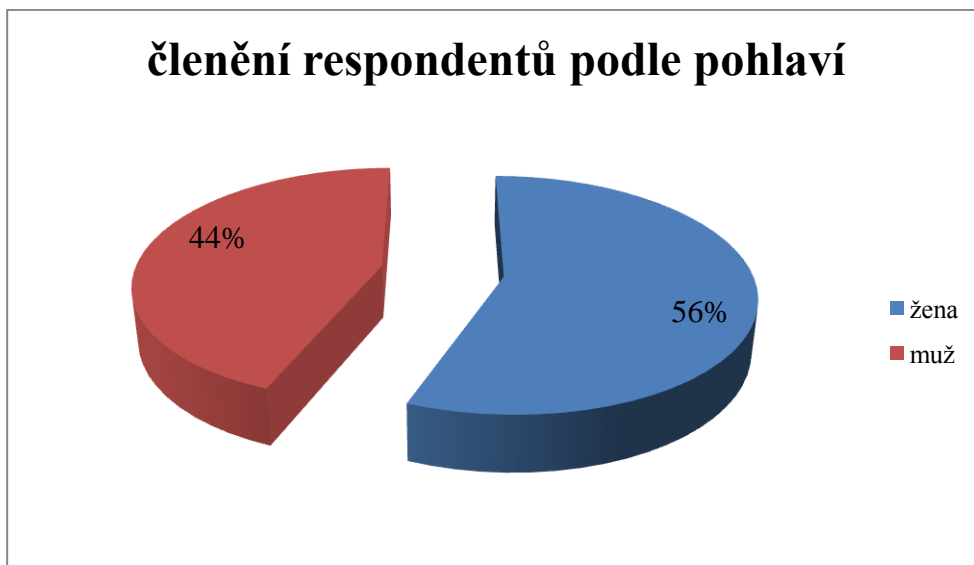
5.1.6 Výsledky šetření

Po absolvované pilotáži, vyprecizování struktury i otázek následovalo samotné šetření. Šetření se zúčastnilo dohromady 112 účastníků z toho 49 mužů (44%) a 63 žen (56%). Ve zkoumaném vzorku byly zastoupeny všechny věkové kategorie. Detailnější členění uvádím níže formou tabulek a grafu.

Tabulka č. 2 členění respondentů dle pohlaví

Pohlaví	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
muž	49	44,0
žena	63	56,0
Σ	112	100,0

Zdroj: vlastní šetření

Zdroj: vlastní šetření

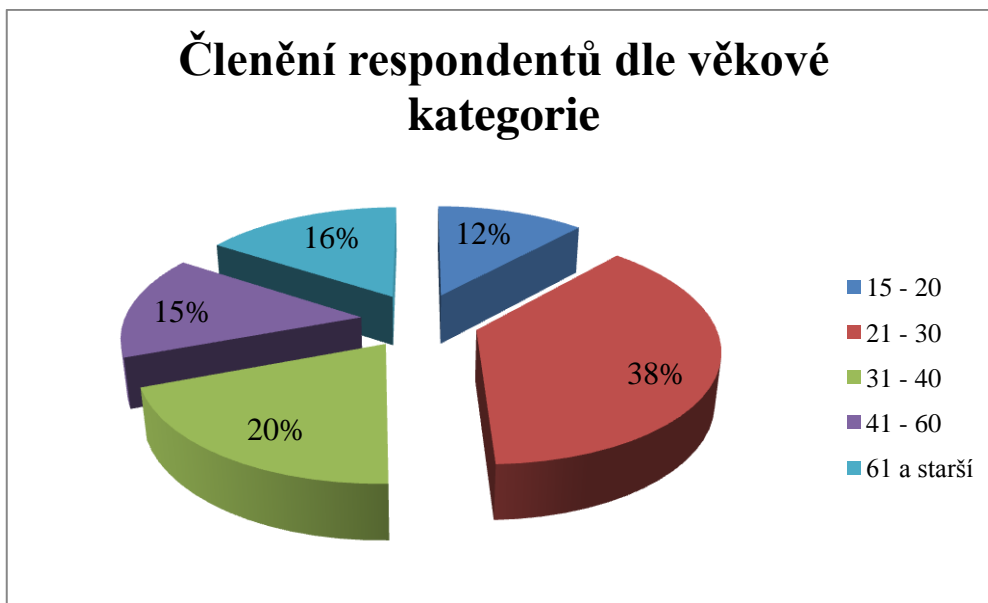
Graf č. 2 členění respondentů podle pohlaví

Tabulka č. 3 Členění respondentů dle věkové kategorie

Věk	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
15 - 20	13	12,0
21 - 30	42	38,0
31 - 40	22	20,0
41 - 60	17	15,0
61 a starší	18	16,0
Σ	112	100,0

Zdroj: vlastní šetření

Členění respondentů dle věkové kategorie

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 3 Členění respondentů dle věkové kategorie

Kategorie se specifikací nejvyššího dosaženého vzdělání

Tato položka je jednou z položek identifikačních, zkoumá u respondentů jejich nejvyšší dosažené vzdělávání. Jedná se opět o položku s uzavřenou odpovědí. V nabídce odpovědí bylo celkem 5 kategorií. Přesněji se respondenti zařazovali do kategorie:

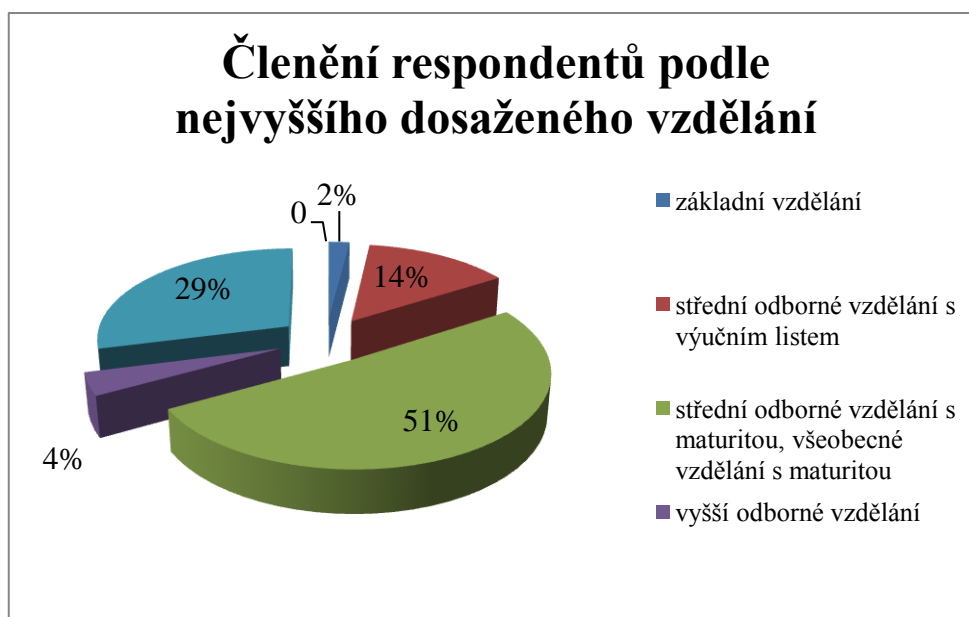
- Základní vzdělání
- Střední odborné vzdělání s výučním listem
- Střední odborné vzdělání zakončené maturitou, všeobecné s maturitou
- Vyšší odborné vzdělání
- Vysokoškolské vzdělání

Do kategorie vysokoškolské vzdělání se zařadilo 29% respondentů. Nejvíce účastníků šetření mělo nejvyšší dosažené vzdělání z kategorie Střední odborné s maturitou, všeobecné s maturitou, a to přesně 52 %. Dle očekávání nejmenší podíl respondentů spadl do skupiny se základním vzděláním, pouhé 2 %. Domnívám se, že tyto respondenti spadali do věkové kategorie pod 20 let, tedy respondenti, kteří ještě neukončili vzdělávací proces na střední škole.

Tabulka č. 4 Členění respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Dosažené vzdělání	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
Základní vzdělání	2	2,0
Střední odborné vzdělání s výučním listem	16	14,0
Střední odborné vzdělání s maturitou, všeobecné s maturitou	58	51,0
Vyšší odborné vzdělání	4	4,0
Vysokoškolské vzdělání	32	29,0
Σ	112	100,0

Zdroj: Vlastní šetření

Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 4 Členění respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Kategorie členění podle místa bydliště

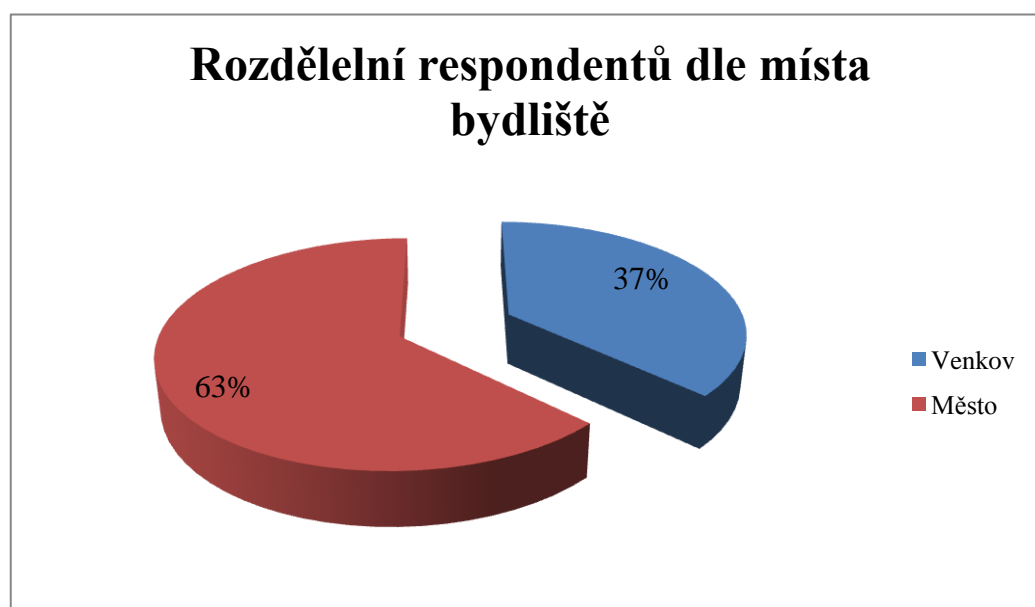
Místo bydliště je významným identifikátorem respondenta. Podle zmíněného kritéria lze odpovědi hodnotit z hlediska bydliště respondentů. Například z populace

z venkova mají procentuelně vyšší dosažené vzdělání, či jestli více navštěvují kulturněhistorické dědictví. Podobné hypotézy budu vyhodnocovat až později. Účastníci šetření se měli zařadit do jedné ze dvou možných odpovědí. První možností bylo bydliště na venkově, kam se umístilo dohromady 37% účastníků. Ve městě ze 112 účastníků bydlí 63%.

Tabulka č. 5 Rozdělení respondentů dle jejich bydliště

Místo bydliště	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
venkov	41	37,0
město	71	63,0
Σ	112	100,0

Zdroj: Vlastní šetření

Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 5 Rozdělení respondentů dle místa bydliště

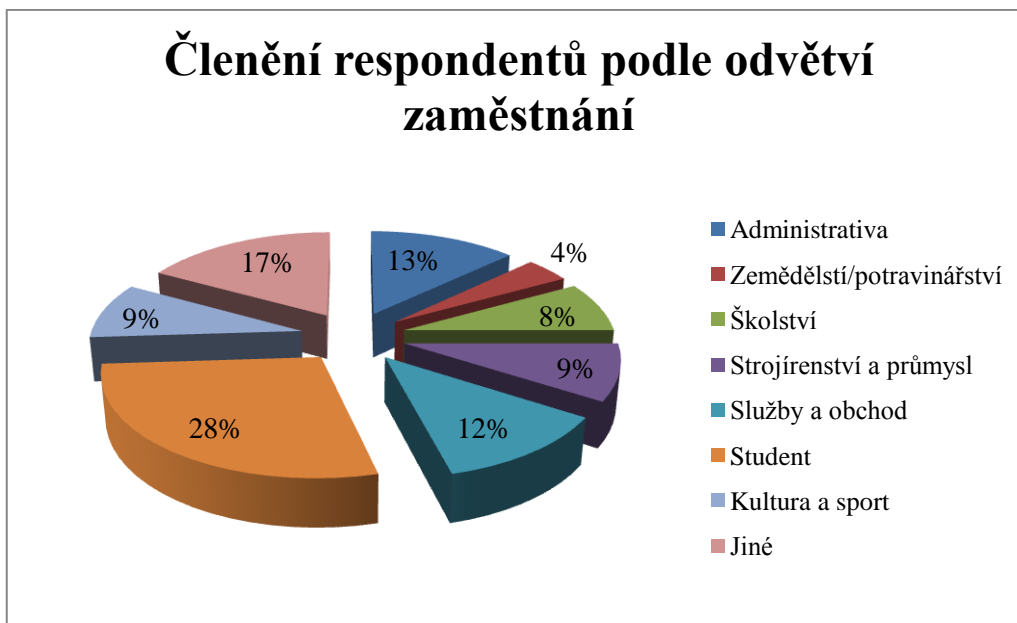
Kategorie odvětví zaměstnání

Dotazník věnoval pozornost i zaměstnanosti respondentů. Předmětem zkoumání bylo odvětví, ve kterém respondent pracuje. Otázka byla opět s uzavřenou odpovědí, snažil jsem se tedy nabídnout takové možnosti, aby se mohl každý někam zařadit. Pokud účastník nenašel možnost mu nejbližší, mohl se zařadit do kategorie jiné. Nejčastěji respondenti zvolili kategorii student (28%), což dokazuje i nejčastěji vyskytovaná věková kategorie respondentů mezi lety 21 – 30. Nejmenší počet respondentů pracuje v zemědělství a potravinářství, a to pouhé 4%.

Tabulka č. 6 Členění respondentů podle odvětví zaměstnání

Kategorie zaměstnání	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
Administrativa	15	13%
Zemědělství/potravinářství	5	4%
Školství	9	8%
Strojírenství a průmysl	10	9%
Služby a obchod	13	12%
Student	31	28%
Kultura a sport	10	9%
Jiné	19	17%
Celkem	112	100,0

Zdroj: Vlastní šetření

Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 6 Členění respondentů podle odvětví zaměstnání

Jelikož se téma práce soustřeďuje na problematiku týkající se kulturněhistorického dědictví a institucí, které je prezentují, v dotazníku byla i položka zajímavější se o návštěvnost podobných objektů. Respondenti měli na výběr z několika oblastí, jednalo se tedy opět o otázku s uzavřenou odpovědí. Nejčastějším počtem navštívených objektů v sezoně 2011 byla kategorie 3 -5 objektů (40%). Domnívám se, že jde o poměrně slušný výsledek. Statisticky návštěvnost objektů v České republice klesá, ale podle mého průzkumu na tom české památky nebudou tolik zle.

Tabulka č. 7 Zjištění návštěvnosti památkových objektů za sezonu 2011

Počet navštívených objektů	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
Méně než 3	22	20,0
3 – 5 objektů	45	40,0
6 – 10 objektů	21	19,0
Více než 10 ojektů	24	21,0
Σ	112	100,0

Zdroj: Vlastní šetření

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 7 Zjištění návštěvnosti památkových objektů za sezonu 2011

Vlastní práce se zaměřuje hlavně na zjištění názorů veřejnosti ve využití kulturně historického dědictví prostřednictvím vzdělávacího procesu. Položky v dotazníku byly rozděleny tak, aby získaly co nejefektivněji nejkvalitnější informace. Z vlastní zkušenosti a pozorování na podobných institucích vím, že veřejnost ani příliš neuvažuje o podobných aktivitách. V nabídce kulturněhistorických institucí se v poslední době objevují i vzdělávací aktivity, které mají přilákat nové návštěvníky muzeí, hradů či zámků, a udržet si i stálou klientelu. Otázky v dotazníku se zajímaly o zkušenosti respondentů se vzdělávacími aktivitami na kulturněhistorických institucích, jejich názor na podobné aktivity a zájem o ně.

Důležité je si položit otázku, jak samotné instituce chápe veřejnost. Jakou funkci by podle nich měla plnit. Podle mínění veřejnosti může pak reagovat sama instituce a zvýšit tak povědomí o svých aktivitách, které si veřejnost nemusí ani uvědomovat. Jednou z položek dotazníku byla otázka věnovaná funkci kulturněhistorických institucí z pohledu návštěvníka. Na výběr měli respondenti několik možností a mohli zaškrtnout i více odpovědí.

Tabulka č. 8 Zjištění názoru na funkci kulturněhistorických institucí

Funkce kulturněhistorické instituce	Počet odpovědí
zábavní	65
relaxační	43
informativní	103
vzdělávací	88
Σ odpovědí	299

Zdroj: vlastní šetření

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 8 Zjištění názoru na funkci kulturněhistorických institucí

Edukační činnosti na památkových objektech se dostávají do podvědomí návštěvníků až v posledních letech. Není pravidlem a samozřejmostí, že každá památka či kulturněhistorická instituce nabízí vzdělávací aktivity. Proto další otázka směřovala na zkušenosti respondentů s podobnými aktivitami. Odpověď na tuto

otázku byla jednoduchá a jednoznačná. Na výběr měli pouze ano nebo ne. Je příjemné sdělit, že většina dotázaných se s výukou na památkových objektech již setkala, přesněji to je 68% respondentů.

Tabulka č. 9 Průzkum zkušeností s výukou na kulturně historických institucích

Zkušenost s výukou	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
ano	76	68,0
ne	36	32,0
Σ	112	100,0

Zdroj: vlastní šetření

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 9 Průzkum zkušeností s výukou na kulturně historických institucích

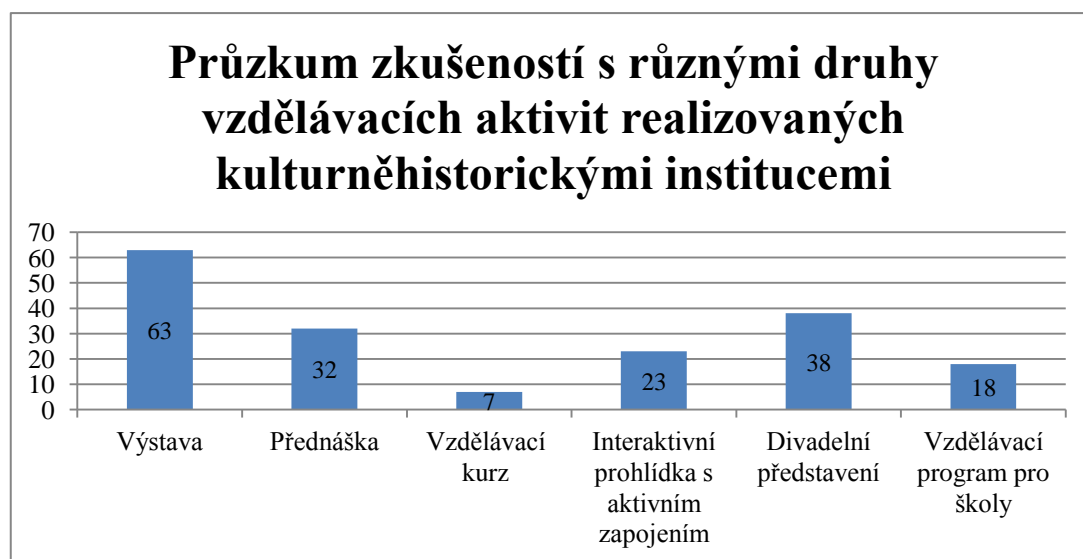
Položka se vyznačovala tím, že pokud respondent na ni odpověděl kladně, mohl své zkušenosti specifikovat v následující otázce. Logicky vzato, s předchozí negativní odpovědí dotazovaný následující otázku vynechal. Účastníci šetření mohli

vybírat opět z několika možností a nemuseli se omezovat právě na jednu odpověď. Jednalo se o položku s vícenásobným výběrem. Nejčastěji se návštěvníci setkávají s výstavou, přesně tuto možnost označilo 63 dotázaných. Naopak nejmenší zkušenosti mají se vzdělávacími kurzy realizovanými na kulturněhistorických institucích (8 respondentů).

Tabulka č. 10 Průzkum zkušeností s různými druhy vzdělávacích aktivit realizovaných kulturněhistorickými institucemi

Vzdělávací aktivity	Počet odpovědí
Výstava	63
Přednáška	32
Vzdělávací kurz	7
Interaktivní prohlídka s aktivním zapojením	23
Divadelní představení	38
Vzdělávací program pro školy	18
Celkem	181

Zdroj: Vlastní šetření

Zdroj: Vlastní šetření

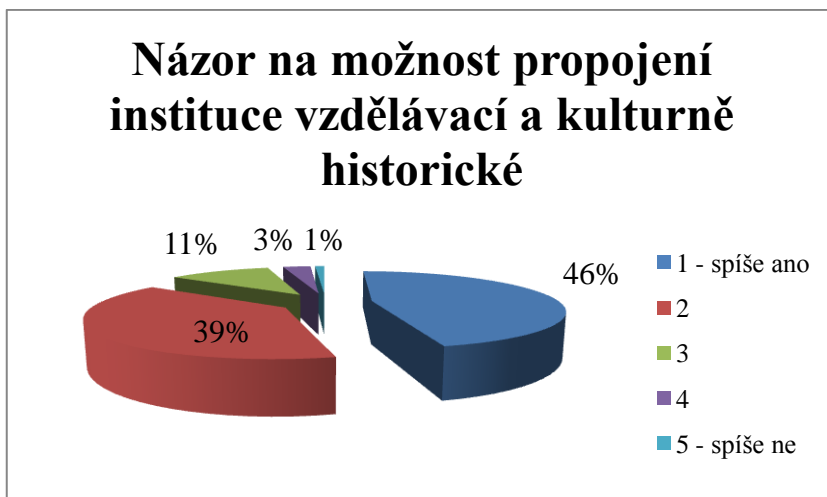
Graf č. 10 Průzkum zkušeností s různými druhy vzdělávacích aktivit realizovaných kulturněhistorickými institucemi

Názorem respondentů na možnost a vhodnost propojení instituce školy a kulturněhistorické instituce byl předmětem zkoumání v následující položce. Dotazovaným byla nabídnuta škála, ve které zaškrtili hodnotu od 1 do 5. Přičemž hodnota 1 znamená nejvíce vhodné, hodnota 5 naopak. Ze 112 respondentů na tuto otázku odpovědělo 110. Hodnotu 1 označilo 46 % dotázaných, což naznačuje, že většina respondentů je nakloněna k těmto aktivitám obou institucí. Za naprosto nevhodné aktivity označil možnost právě jeden respondent.

Tabulka č. 11 Názor na možnost propojení instituce vzdělávací a kulturně historické

Názor respondentů	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
1 – spíše ano	51	46,0
2	43	39,0
3	12	11,0
4	3	3,0
5 – spíše ne	1	1,0
Σ	110	100,0

Zdroj: Vlastní šetření

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 11 Názor na možnost propojení instituce vzdělávací a kulturně historické

Vzdělávací programy jsou stále častější formou edukace na památkových objektech. Jedná se o jednu z možných forem, jak přiblížit sbírky návštěvníkům zajímavým a poučným způsobem. Vzdělávací neboli didaktické programy často využívají hlavně školy při svých exkurzích. Problematiky týkající se vzdělávacím programům byla věnována i jedna položka v dotazníku. Zájmem zjištění byla zkušenost respondentů s podobnými vzdělávacími programy. Na otázku odpovědělo celkem 109 respondentů ze 112. Většina dotázaných se s programy nikdy nesešla, přesně 57 %. Na dotaz zda by respondenti měli zájem se zapojit do edukačních aktivit v kulturněhistorických institucích, odpovědělo přesně 112 respondentů. Přičemž většina z nich by o takové aktivity zájem měla (90%).

Tabulka č. 12 Zkušenost se vzdělávacími programy na památkových institucích

Zkušenost se vzdělávacími programy	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
ano	45	41,0
ne	64	59,0
Σ	109	100,0

Zdroj: Vlastní šetření

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 12 Zkušenost se vzdělávacími programy na památkových institucích

Tabulka č. 13 Zjištění zájmu o vzdělávací aktivity na památkových objektech

Zájem o vzdělávací aktivity	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
ano	101	90,0
ne	11	10,0
Σ	112	100,0

Zdroj: Vlastní šetření

Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 13 Zjištění zájmu o vzdělávací aktivity na památkových objektech

Pokud dotazovaní v předchozí otázce odpověděli kladně, mohli své názory specifikovat v otázce následující. Položka byla vícenásobnou otázkou, respondenti tedy mohli zaškrtnout více možností. Největší zájem by měli respondenti o interaktivní prohlídku s aktivním zapojením.

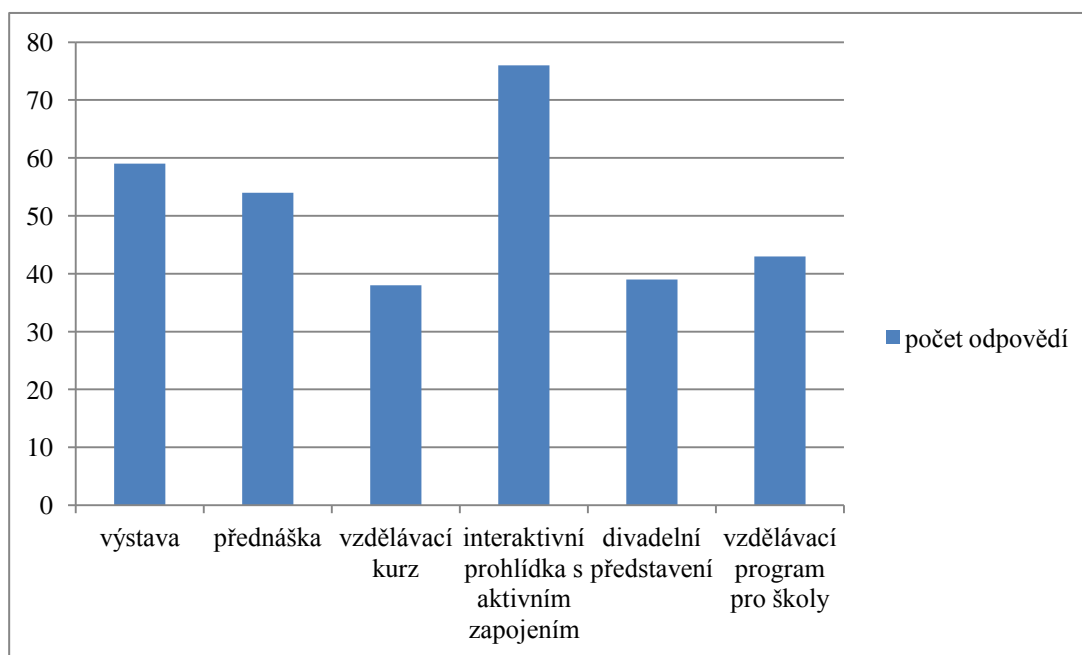
Další otázkou mohli dotazovaní vyjádřit svůj názor na budoucí využití kulturně historických institucí a jejich spolupráci se školní výukou. Na tuto otázku jsem použil opět šalovací položku. Ukázalo se, že opět většina dotázaných se domnívá, že v budoucnu dojde k většímu propojení těchto dvou institucí.

Tabulka č. 14 Zjištění zájmu o formy vzdělávání na kulturněhistorických institucích

Vzdělávací aktivity	Počet odpovědí
Výstava	59
Přednáška	54
Vzdělávací kurz	38
Interaktivní prohlídka s aktivním zapojením	76

Divadelní představení	39
Vzdělávací program pro školy	43
Celkem	309

Zdroj: Vlastní šetření

Zdroj: Vlastní šetření

Graf. č. 14 Zjištění zájmu o formy vzdělávání na kulturněhistorických institucích

Tabulka č. 15 Názor na budoucí propojení kulturněhistorických institucí a vzdělávání

Názor respondentů	Počet respondentů	Počet respondentů (v %)
1 – spíše ano	47	42,0
2	43	38,0
3	14	13,0
4	6	5,0
5 – spíše ne	2	2,0
Σ	112	100,0

Zdroj: Vlastní šetření

Zdroj: Vlastní šetření

Graf č. 15 Názor na budoucí propojení kulturněhistorických institucí a vzdělávání

Testování hypotéz

Vzdělávací potřeby populace se během průběhu života mění. V dnešní době ovšem vzdělávání nekončí obdrženým vysvědčením či diplomem. V odborné

literatuře je i dnešní populace označována jako „učící se společnost“, což dokazuje neustálou potřebu se vzdělávat. Pro potřeby mé práce si stanovím hypotézy, které budou výsledky šetření potvrzeny nebo vyvráceny. Níže uvádím stanovené hypotézy.

H_1 : Neexistuje žádná prokazatelná vzájemnost mezi věkem respondenta a zájmem o edukační proces na kulturněhistorických institucích.

H_{1A} : Existuje jistá prokazatelná vzájemnost mezi věkem respondenta a zájmem o edukační proces na kulturněhistorických institucích.

Tabulka č. 16 Zájem o vzdělávací aktivity

Věk	Zájem o vzdělávací aktivity			
	ANO	NE	ANO v %	Ne v %
15 -20	11	2	85,0	15,0
21 – 30	39	3	93,0	7,0
31 - 40	19	3	86,0	14,0
41 - 60	15	2	88,0	12,0
61 a starší	17	1	94,0	6,0
Σ	101	11	-	-

Zdroj: vlastní šetření

Jak tabulka udává, zájem o vzdělávací aktivity panuje napříč věkovým spektrem. Nejvyšší procentuelní zájem je ve věku 21 – 30 let a pak v nejstarší kategorii. V kategorii první lze předpokládat, že většina respondentů je ještě studující, tudíž je přirozené, že vzdělávání berou jako přirozenou součást. Překvapivé ovšem je procentuální vysoká hranice u věku nejstaršího, tedy 61 let a starší. U této kategorie má zájem o vzdělávací aktivity na kulturněhistorických institucích 94% dotázaných. Termín učící se společnosti to jen potvrzuje.

Daná hypotéza, že neexistuje prokazatelná vzájemnost mezi věkem a zájmem o edukační aktivity, je tím potvrzena. Všechny věkové kategorie vykázaly velmi vysoký procentuelní zájem o edukační aktivity, žádná z věkových kategorií nijak nevynikala.

H₂: Neexistuje žádná prokazatelná vzájemnost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a kvantitou návštěvnosti kulturněhistorických institucí.

H_{2A}: Existuje jistá prokazatelná vzájemnost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a kvantitou návštěvnosti kulturněhistorických institucí.

Pro testování druhé hypotézy jsem vybral respondenty s nejvyšším dosaženým vzděláním z vysoké školy a respondenty s výučním listem. V obou kategoriích se vyskytl dostatek dotazovaných pro vzájemné porovnání.

Tabulka č. 17

Nejvyšší dosažené vzdělání	Počet respondentů				
	Méně než 3 objekty	3 – 5 objektů	5 – 10 objektů	Více než 10 objektů	Σ
Střední odborné vzdělání s výučním listem	8	7	0	1	16
Vysokoškolské vzdělání	5	9	8	10	32

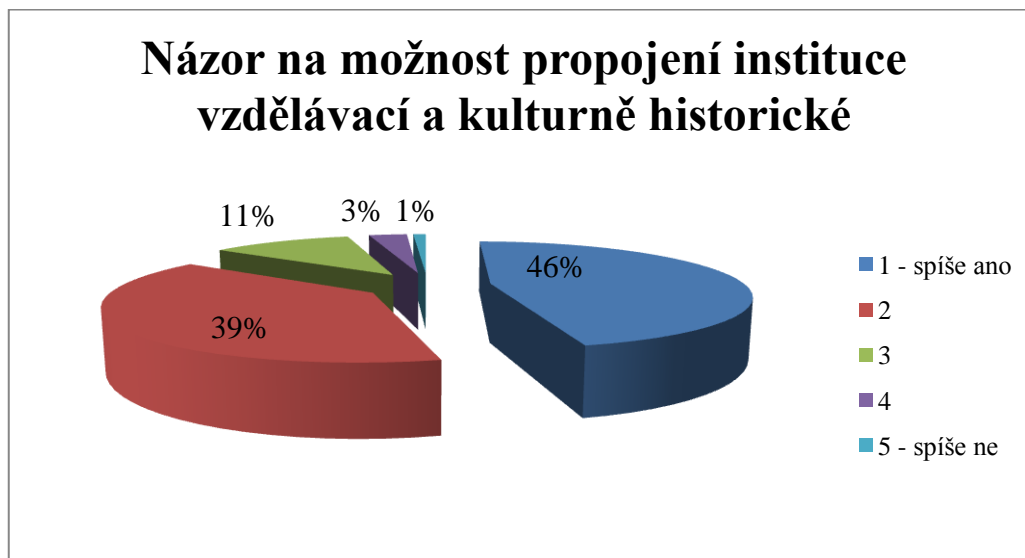
Zdroj: Vlastní šetření

Při porovnání těchto dvou kategorií je zřejmé, že více než 10 objektů navštívilo 10 vysokoškolsky vzdělaných dotázaných, přičemž stejný počet objektů navštívil právě jeden respondent se středním vzděláním s výučním listem. Podobný rozdíl lze spatřit při návštěvě objektů za sezonu 2011 v kategorii 5 – 10 objektů, kde rozdíl je také znatelný.

Hypotéza, že neexistuje žádná prokazatelná vzájemnost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a kvantitou návštěvnosti kulturněhistorických institucí, se nepotvrdila. Výše uvedená data dokazují pravý opak. Na základě šetření se zkoumaným vzorkem populace lze tvrdit, že návštěvníci s vyšším vzděláním navštíví i více památkových institucí.

Poslední stanovená hypotéza se týká zjištění zájmu návštěvníků o propojení institucí vzdělávacích a kulturněhistorických. Výsledky této položky lze spatřit již v přední části práce, v místě kde jsou charakterizovány jednotlivé položky dotazníku. Pro potvrzení či vyvrácení hypotézy nahlédněme na tabulku č. 11. Z údajů vyplývá, že více jak 46% dotázaných by měla o edukační aktivity prostřednictvím

kulturněhistorických institucí zájem. Pouze 1% dotázaných by o takové aktivity zájem nemělo. Hypotéza, že většina veřejnosti by měla zájem o edukační aktivity realizované na kulturněhistorických institucích, se potvrdila.

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 11 Názor na možnost propojení instituce vzdělávací a kulturně historické

6. Absolvovaná praxe

V této fázi bych mohl svou práci již uzavřít. Vlastní šetření proběhlo, bylo vyhodnoceno a výsledky byly prezentovány. Některé hypotézy se potvrdily, pouze jedna byla vyvrácena. Získané informace a výsledky šetření jsem získal hlavně díky absolvované praxi na Státním zámku ve Slatiňanech. Výsledky práce mne vedly ke zpracování projektu na didaktický program pro základní školy. Didaktické programy jsou jednou z vhodných forem realizace edukačních aktivit na památkových objektech či v muzeích. Didaktické programy jsou tvořeny tak, aby podaly prezentaci vystavované sbírky co nejbližší formou návštěvníkům, kterým jsou určeny. Na objektu, kde jsem praxi vykonával, žádný podobný program nebyl, a to přesto, že jsou častým cílem školních zájezdů a exkurzí. Po konzultaci se správou zámku jsem se rozhodl pokusit se o vytvoření alespoň základního torza didaktického programu.

Práce se zaměřuje hlavně na možnosti vzdělávání prostřednictvím kulturněhistorického dědictví. Získání komplexnější představy o činnosti takové instituce mi umožnila absolvovaná čtyřtýdenní studentská praxe na státním zámku ve Slatiňanech. Náplní mé praxe bylo zjištění zájmu o vzdělávací aktivity nejen u návštěvníků, ale i u samotných pracovníků zámku. Dále jsem se v praxi zabýval vytvořením didaktického programu pro děti školního věku. Podobné didaktické programy byly již realizovány na několika památkách v České republice a velmi se tato forma prezentace osvědčila. Na zámku ve Slatiňanech, kde praxe probíhala, žádný podobný program nebyl. Jedním z důvodů absence vzdělávacího programu byla finanční náročnost a nezkušenost ve vzdělávací oblasti. Záměr mé praxe se tedy rozšířil z původního šetření i na vytvoření konkrétního vzdělávacího programu pro první stupeň základní školy.

6.1 Vytvoření didaktického programu

Dalším záměrem praxe bylo vytvořit didaktický program pro základní školy, které navštíví zdejší zámek, a že jich není za celou sezonu málo. Historie zámku je velmi složitá a spletitá, bylo tedy velmi obtížné najít cestu, jak informace podat i těm nejmenším návštěvníkům. V takových případech záleží velmi na průvodci, na jeho kreativitě a důmyslnosti. Na zámku nebyla žádná didaktická opora, která by určovala směr prohlídky. Ukázala průvodci, jak s takovými návštěvníky zacházet, jak k nim mluvit a reagovat na jejich dotazy. Vytvoření didaktického programu byl dlouhodobým záměrem vedení zámku, ale na jeho realizaci scházely prostředky. Nabídku vytvoření didaktického programu z mé strany tedy velmi ochotně přijali. Všichni jsme si byli vědomi, že se jedná o pilotní verzi, ale už jen vědomí, že se něco děje, bylo důvod k radosti.

Při vytváření programu jsem musel respektovat a vzít na vědomí několik základních pravidel:

- Program musí být fakticky pravdivý
- Program by měl motivovat
- Program by měl být hravou formou, působit jako hra
- Program by měl vybízet k aktivitě

- Program musí být věrohodný
- Program musí být poutavý
- Program by měl mít vhodné grafické zpracování
- Program by měl splýnout s rámcem základní prohlídkové trasy
(s prezentací sbírky)

Vytvoření programu trvalo asi 14 dní. Veškerá data, informace a metody byly diskutovány s odborným zastoupením, jak správy zámku, tak s pedagogickou pracovníci z místní školy. Snažil jsem se dodržovat základní didaktické postupy na tvorbu podobných programů a vycházel jsem ze zkušeností získaných na jiných objektech. Finální podobu didaktického programu přikládám jako přílohu ke své práci.

Jednou částí celého projektu je vytvoření papírové formy vzdělávacího programu pro školní výlety. Jedná se o podobu sešitu velikosti A5, který má 4 listy. Malí návštěvníci absolvují prohlídku s průvodcem a v jejím průběhu mohou vyplňovat zadané úkoly. Průvodce jim podává stručné informace, které je vedou k řešení zadaných úloh. Na konci sešitu čeká na děti tajenka, kterou když správně vyplní, čeká na ně u pokladny malá odměna. Ta druhá část je celá na průvodci, který skupinu vede. Musí mít zkušenosti s těmi nejmenšími návštěvníky, umět je správně motivovat a zaujmout. V tomto bodě lze spatřit problém, jelikož většina průvodců jsou studenti, kteří se naučí daný text a ten „jen“ opakují dokola. Jejich úloha je přitom nezastupitelná, ani přítomný pedagog nemůže být nápomocen při samotné prohlídce, jelikož nezná odbornou část prohlídky. Oborem vzdělávání muzejních pracovníků se zabývá muzejní propedeutika. Vzdělávání v tomto oboru je ovšem ne vždy a pro všechny dostupné. Při mé praxi jsem měl štěstí na výborný a sehraný tým lidí, kteří společně vytvářeli příjemnou a profesionální atmosféru. Není ale pravidlem, že každá kulturněhistorická instituce je tak dobře personálně zajištěná.

Je nutno říci, že program se ujal a byl přijat i správou zámku, doufám, že bude použit v příští sezoně a bude vést k inspiraci pro vytvoření podobných a lepších či preciznějších forem. Volný prostor nabízejí další kategorie žáků či studentů.

Didaktické programy mohou být vytvořeny pro druhý stupeň základní školy, pro střední odborné školy i pro školy vysoké. Slatiňanský zámek je ojedinělý i svou hipologickou emocí, která je unikátní ve svém zaměření v celé České republice. Další prostor nabízí i celý areál zámku. V dnešní době jsou v oblibě nové neobjevené trasy. Často pro prezentaci bývají upravovány půdy, sklepení či okolní areál (např. park). Tyto netradiční prostory vybízejí k realizaci vzdělávacích programů. Půdní interiéry mohou využít ke studiu například studenti architektury, zámecké parky lákají zahrádkáře či zahradní architektky.

6.2 Zámecký areál

Zámek Slatiňany svou polohou v krajině, dosud tuzemskými a zahraničními návštěvníky ne zcela probádané, bude moci ve spolupráci s okolními subjekty a po své celkové regeneraci lákat různorodou škálu návštěvníků.

Zájem je patrný již dnes, jak dokazuje zvyšující se návštěvnost objektu po otevření zámecké expozice. Je to tak patrné i na statistice návštěvnosti – v roce 2010 činila návštěvnost zámku (otevřeno pouze hipologické muzeum) 12.500 lidí, v roce následujícím, kdy došlo k otevření zámecké expozice, 12.750 lidí a nejvyšší nárůst činil v roce 2012, kdy zámekem prošlo na 16.700 lidí. V tomto posledním roce nejvíce táhla právě expozice zámecká, jež se od ostatních objektů liší prohlídkou hospodářského zázemí – kuchyně, ledárny i kotelny, což návštěvníci oceňují nejvíce. Své opodstatněné místo ve Slatiňanech má jistojistě i expozice hipologická. Není ale tajemstvím, že by si zasloužila obměnu a reinstalaci. V brzké době by mohlo na zámku též dojít k rozšíření zámecké expozice o nové pokoje. Ty budou zřejmě zaměřené jak na výchovu knížecích dětí v původních pokojích, tak je také v plánu připomenout činnost knížecího architekta Františka Schmoranze. V posledních letech totiž zámek zakoupil a z části získal architektovu pozůstalost od jeho pravnučky, paní Marie Kyselové. Dojde-li k rozšíření zámecké trasy, připadalo by v úvahu zřízení nového okruhu po technických vymoženostech zámku, kdy by se návštěvníkům umožnil samostatný vstup do hospodářského zázemí (to by již nemuselo být součástí zámecké expozice), zámeckých koupelen, půdních i sklepních prostor tak, jak bylo nedávno zrealizováno v rámci speciálních prohlídek „Pokrok nezastaví“. V posledním roce byl též obrovský zájem o tzv. kastelánská nocturna,

během nichž se návštěvníci ve večerních hodinách seznámili s úctyhodnou snahou pana kastelána na zvelebení zámku. Dnes je v nabídce i speciální prohlídka pro děti s žokejkou Latou v rámci projektu z dotace EU.

Po dokončení revitalizace zámeckého parku, opravě budov dětského hospodářství a zřízení původního rozdělovacího plotu bude moci i samotný park sloužit k placené prezentaci knížecího života na zámku „anglického vzezření“, který byl pro rodinu Auerspergů de facto celoročním domovem, až na zimní měsíce strávené ve Vídni či Žlebech. Pokrok kupředu je znát již dnes, kdy vzniká v zásobní zahradě zámku malé arboretum a rosarium. Pokud dojde i k bližší spolupráci s městem a hřebčínem, stane se Slatiňansko rájem turistů, kteří tu budou moci strávit i více dní, než jen tímto místem bez povšimnutí projet.

7. Závěr

Stávající využívání památek, kulturních a historických objektů a dalších institucí sloužících veřejnosti k poznávání sbírek je na velmi dobré úrovni. Řada muzeí i jiných kulturněhistorických institucí v poslední době prošla obměnou a své sbírky se snaží co nejvíce přiblížit ke svým návštěvníkům. Jistá interaktivita je dobrou cestou k atraktivizaci běžné podoby muzea. Evropský trend se snaží ubírat cestou, která vede k přiblížování a názornosti sbírek k návštěvníkům. Edukační činnosti realizované v kulturněhistorických institucích by měly sloužit k poznání faktů netradiční formou. Změna prostředí a využití potenciálu prostor muzeí by mohl zvýšit efektivitu samotného učení žáků. Na realizaci edukačních aktivit v muzeu má vliv řada limitujících faktorů. Při samotné realizaci je třeba dbát na sledování cílů obou institucí.

V literární rešerši jsem se přesvědčil, že i odborná veřejnost o edukačních aktivitách realizované v kulturněhistorických institucích uvažuje, zná jejich možnosti a navrhuje možné řešení. Prostudovány byly pouze materiály, které se bezprostředně dotýkají problematiky týkajících se muzeí, památek a edukačních aktivit. Řada autorů sbírá inspiraci v zahraničí, kde jsou podobné činnosti realizovány již delší dobu. Čerpat inspiraci, poučit se z chyb či navázat na zkušenosti od jiných států by

mohlo být klíčem k realizaci u nás. Cílem práce bylo zmapovat názor na edukační aktivity prostřednictvím kulturněhistorických institucí a navrhnou možné řešení.

V souvislosti s cíli práce byly formulovány tři hypotézy, které se týkaly názoru a zájmu o podobné aktivity. Po analýze získaných dat, která byla nabyta od veřejnosti podobou dotazníkového šetření, byla data verifikována. Hypotézy se ve dvou případech potvrdily, pouze jedna hypotéza se nepotvrdila. Závěrem můžeme tedy říci, že dle sledovaného vzorku veřejnosti je zde zájem o edukační aktivity v kulturněhistorických institucích. Další částí vlastní práce, která navazovala na absolvovanou praxi, bylo vypracování didaktického (vzdělávacího) programu. Tvorba vzdělávacích programů je jednou z cest, jak zpestřit běžnou prezentaci svých sbírek. Programy jsou mocnou pomocí pro zefektivnění školních výletů při návštěvě institucí muzejní podoby. Vzdělávací programy aktivizují návštěvníky k aktivnímu zapojení do prohlídky či prezentace muzejní sbírky. Díky didaktickým zásadám, které je nutno při tvorbě dodržovat, se žáci seznámí s obsahem srozumitelným způsobem. Právě způsob podání informací je rozhodující pro náplň dalších pedagogických cílů. Způsob prezentace muzejních sbírek má velký vliv na jeho pochopení.

Práce poukazuje na možnosti potenciálu, který instituce muzejní podoby nabízejí. Jejich využití v edukačním procesu by mohlo otevřít dveře pro realizaci další škály projektů a vést ke zkvalitnění služeb institucí vzdělávacích i muzejních.

8. Seznam použité literatury

BUKAČOVÁ, Irena. Zdroje a funkce regionálních společenství na prahu 3. tisíciletí. In Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea. Praha - Náchod : Nadace Open Society Fund Prah - nakl. JUKO,[2003], s. 117.

BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). Brána muzea otevřená. Praha: Open Society Fund, 2003. 583 s. ISBN 80-86213-28-5.

BRABCOVÁ, Alexandra. Objektové učení. In BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). Brána muzea otevřená. Praha: Open Society Fund, 2003. 380 - 406 s. ISBN 80-86213-28-3.

BRABCOVÁ, Alexandra. Vzdělávání v muzeu jako veřejná kulturní služba. In Sborník příspěvků z konference muzeum a škola Zlín 20. – 21. března 2007. Acta musealia suplementa 2007/1. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2007

EVROPSKÁ UNIE. Rozhodnutí evropského parlamentu a Rady EU č. 170/2006/ES ze dne 15. Listopadu 2006. In: *rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady EU č. 170/2006/ES*. 2006.

FOLTÝN, D. – HAVLŮJOVÁ, H. (ed.) Kulturní dědictví a udržitelný rozvoj místních komunit. Cultural Heritage and Sustainable Development of Local Communities. Praha: Brontosauří ekocentrum Zelený klub, 2012. ISBN 978-80-905254-2-9.

FOLTÝN, D. – HAVLŮJOVÁ, H. (ed.) Kulturní dědictví a udržitelný rozvoj místních komunit. Cultural Heritage and Sustainable Development of Local Communities. Praha : Brontosauří ekocentrum Zelený klub, 2012. ISBN 978-80-905254-2-9 and Attingham Trust (2004) *Opening Doors: Learning in the Historic Environment*. London: Attingham Trust.

FOLTÝN, Dušan. *Prameny paměti: sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe*. 1. vyd. V Praze: Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty UK v Praze, 2008, 303 s. ISBN 978-807-2903-528.

HEJLOVÁ, Šárka. *Edukační činnost v muzeu a její strategické plánování*. Brno, 2011. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/362668/ff_m/dipl.prace-hejlova-

konecna_verze.pdf. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Lenka Mrázová.

JÍROVÝ, Zdeněk. Postavení muzeí v místní a regionální kultuře. In BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). Brána muzea otevřená. Praha : Open Society Fund, 2003, s. 75 - 81. ISBN 80-86213-28-5.

JŮVA ml., Vladimír. Výchovné možnosti muzea. Brno, 1992. 8 s.

JŮVA ml., Vladimír. Vznik a rozvoj muzejní pedagogiky. Muzeum: muzejní a vlastivědná práce. Praha: Národní muzeum, 2009. roč. 47, č. 2, s. 3 - 24. ISSN 1803-0386.

KADLEC, Miloš a Milan SVOBODA. PAMÁTKOVÁ PÉČE, CESTOVNÍ RUCH A VEŘEJNÁ SPRÁVA. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. Dostupné Z: http://www.mmr.cz/getmedia/71687f46-21f8-4e70-8b5c-afb6ab19ad38/GetFile7_1.pdf

Koncepce památkové péče v České republice na léta 2011 – 2016. Praha, 2011.

MAJEROVÁ, Věra a Emerich MAJER. *Empirický výzkum v sociologii venkova a zemědělství*. Vyd. 2. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2007, 277 s. ISBN 978-802-1316-980.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

PARKAN, František. Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví: metodická příručka. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, katedra dějin a didaktiky dějepisu, 2008. 168 s. ISBN 978-80-7290-287-3.

PECÁKOVÁ, Iva., *Statistika v terénních průzkumech*. První vydání. Praha: Professional Publishing, 2008. 231 s. ISBN 978-80-86946-74-0

PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 1995, 292 s. ISBN 80-717-8029-4.

SLABÁ, Martina. *ROLE MUZEA VE VOLNÉM ČASE*. Brno, 2008. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/75217/ff_m/Diplomova_prace.pdf. Magisterská diplomová práce. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce Mgr. Lenka Mrázová.

ŠTECH, Stanislav. Vzdělávací programy mají umožnit poznání aneb Brána mysli otevřená. In BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). Brána muzea otevřená. Praha: Open Society Fund, 2003, s. 75 - 81. ISBN 80-86213-28-5.

VELKOVÁ, Jitka. *Muzeum hrou: vzdělávací programy v Městském muzeu a galerii Vodňany*. Brno, 2009. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Lenka Mrázová.

VETEŠKA, J. – TURECKIOVÁ, M. 2006. Manažerské kompetence a možnosti jejich rozvoje. Zpravodaj pro mzdové účetní a personalisty, 2006

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. 1 a/b. 1.vyd. Praha: Diderot, 1999, 482 s. ISBN 80-902-5552-3

Elektronické zdroje:

Mezinárodní rada muzeí ICOM. *Mezinárodní rada muzeí ICOM* [online]. 2011 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.cz-icom.cz/o_icom.html

Kulturně historické dědictví kolem nás [online]. 2012 [cit. 2013-02-24]. Dostupné z: <http://elearning.historickededictvi.com/>

9. Přílohy

Příloha č. 1 Dotazník

Dobrý den vážení návštěvníci před sebou máte dotazník, který se věnuje tématu vzdělávání na památkových institucích. Památky jsou tu stovky, někdy i tisíce let. Zamysleli jste se někdy nad tím, jak je vlastně využíváme? Na většině z nich jsou uspořádané prohlídky interiérů. Je to nejobvyklejší způsob prezentace objektů. V posledních letech se začíná rozvíjet koncepce využití kulturně-historického dědictví v procesu aktivního vzdělávání. Rád bych Vás požádal prostřednictvím tohoto dotazníku o Váš názor či zkušenost. Jsem student Institutu vzdělávání a poradenství na České zemědělské univerzitě. Ve své bakalářské práci se zajímám o možnosti využití památkových institucí pro účely vzdělávání. Vyplnění dotazníku Vám zabere max. 10 min. Dotazník je anonymní a data budou použita pouze pro účely zmiňované bakalářské práce. Vážení návštěvníci, předem Vám děkuji za spolupráci a přeji mnoho pěkných zážitků při putování českou historií po českých památkách. Jan Dostál

Charakteristika respondenta

Pohlaví

- muž
 žena

Věk

- 15-20
 21-30
 31-40
 41-60
 61 a starší

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
- Střední odborné vzdělání s výučním listem
- Střední odborné vzdělání s maturitou, všeobecné s maturitou
- Vyšší odborné vzdělání
- Vysokoškolské

Pokud pracujete, tak v jakém oboru?

- Administrativa
- Zemědělství/potravinářství
- Školství
- Strojírenství a průmysl
- Služby a obchod
- Student
- Kultura a sport
- jiný

Bydlíte ve městě či na venkově?

- město
- venkov

Kolik památkových objektů jste za minulou sezonu navštívili?

- Méně než 3
- 3 – 5 objektů
- 5 – 10 objektů
- 10 a více

Jaké funkce by podle Vás měla plnit kulturně-historická instituce?

- Zábavnou
- Relaxační

- Informativní
 Vzdělávací

Setkali jste se někdy s výukou na památkových objektech?

- ano
 ne

Pokud ano, prosím, specifikujte, o jaký druh se jednalo.

- Výstava
 Přednáška
 Vzdělávací kurz
 Interaktivní prohlídka s aktivním zapojením
 Divadelní představení
 Vzdělávací program pro školy

Domníváte se, že je vhodné či možné propojit školní výuku s památkovými institucemi (hrady, zámky, muzei,...)?

Spíše ano spíše ne

Setkali jste se někdy se vzdělávacími programy při návštěvě památek?

- ano
 ne

..

Měli byste zájem zapojit se do vzdělávání formou aktivního využití kulturně-historického dědictví? (vzdělávání formou celoživotního vzdělávání- kurzy, přednášky, programy pro školy,...)

- ano
 ne

Pokud ano, prosím specifikujte o jako formu vzdělávání byste měl/a zájem. Můžete zaškrtnout více možností.

- Výstava
- Přednáška
- Vzdělávací kurz
- Interaktivní prohlídka s aktivním zapojením
- Divadelní představení
- Vzdělávací program pro školy

Myslíte si, že v budoucnu dojde k většímu propojení vzdělávání a kulturně historických institucí? Doporučil/a byste, aby škola tyto aktivity využívala?

Spíše ano spíše ne

Mnohokrát Vám děkuji za Váš čas.

Jan Dostál

Milé holky a kluci,

Vítáme Vás na státním zámku ve Slatiňanech, který byl rodinným sídlem knížecí rodiny Auersperg. V ruce držíte hrací kartu, která Vám pomůže projít celým zámkem. Při prohlídce pozorně poslouchejte průvodce, který Vám prozradí jednotlivé indicie k vyřešení tajenky na konci hrací karty. Pokud správně vyřešíte tajenku, čeká na Vás malé překvapení.

Přejeme Vám příjemné chvíle strávené na slatiňanském zámku.

Nebojte se ... Jmenuji se Vincent a provedu Vás celým zámkem... Na tomto zámku straším už 300 let, ale vůbec mě to nebaví. Čekám, až se najde někdo, kdo mě vysvobodí... Chcete mi pomoci? Pomůže mi ten, kdo správně vyluští tajenku na konci hrací karty.

Přeji Vám hodně štěstí

Má první otázka zní...

Kdo stojí za první zmínkou o tvrzi ve Slatiňanech?

..... Už si vzpomínám, to byl přeci...

.... _____ ze Slatiňan

Zámek postupem času získával různou podobu, postupně byl přistavován a upravován. Zkus uhodnout, v jakém slohu byl zřízen původní slatiňanský zámek, vystavěn v 16. Století Bohuslavem Mazancem z Frymburka?

Jedná se _____ sloh

Rodina Auersperg na zámek přišla až později, a to až v 18. století, vzpomínáte si, jak se jmenoval první kníže na zámku, který na zámek přišel v roce 1746 se svou manželkou?

.....To byl přeci můj vzdálený bratranec

_____ Auersperg

A když jsme u toho..... Copak asi znamená jméno Auersperg?

... a proto je hlavním znakem rodiny _____.

.....Vybavíte si na ten temný pánský pokoj? A víte, že se mu říká černý?

Proč se mu říká Černý salon ?

No přeci podle _____

Pro slatiňanský zámek byli velmi důležití dva pánové, to oni se významně zasloužili o to, že Slatiňany jsou tak krásným místem.....

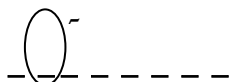
.....jaký byl vztah mezi Františkem Josefem Auerspergem a Vincencem Karlem Auerspergem?

Byl to _____ a _____

Oba tu založili mnoho podniků a továren, vzpomenete si na některé?

Určitě jste se byli podívat i v kuchyni... pamatujete si, jak se jmenuje nádoba na ohřev teplé vody zabudovaná v kamnech?

Taky ti učaroval ten krásný výhled z oken všech pokojů?... ..jestlipak víš, o jaký styl parku se jedná?

Jedná se o --- --- ---

Okolí slatiňanského zámku je velmi krásné a nabízí pěkná místa pro odpočinek a strávení hezkých chvil. V jeho blízké přítomnosti se nalézá zámecký park, kde najdete dětské hospodářství, jezírko s přístavištěm a byl zde i tenisový kurt. Vedle zámku je hřebčín, kde se chovají starokladrušští koně. V okolních lesích se nachází Švýcárna a různé vyhlídky. Na panské lesy navazovala Slavická obora, kde se chovala jelení a mufloní zvěř.

Na konci zámeckého parku je dřevěná branka. Tajenka ukrývá její název.

Mnohokrát Vám děkuji, že jste pomohli k mému vysvobození.

